

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_228281

UNIVERSAL
LIBRARY

نصاب فارسی

حصہ نظم

برائے امتحان انٹرمیڈیٹ

منظوم

مجلس شعبہ فنون جامعہ عثمانیہ

ناشر

منظوم مکتبہ ابراہیمیہ سڑک سٹیشن حیدرآباد دکن

منظوم مکتبہ ابراہیمیہ سڑک سٹیشن حیدرآباد دکن

انتخاب

از

دیوان محی جاوید

بزرگ

امتحان انستیتوت

جامعه عثمانیه

مطبعه زلفیام و کنگره ملیه
مطبعه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الایا ایہا الساقی اور کاشا و تاولہا
 بیوی نافو کا خرصہ بازان طرہ کتاید
 بی سجاوہ رنگین کن گرت پیر مغاں گوید
 مرا و منسزل جاناں چو امن و عیش چو امن
 شب تاریک و بیم موج و گردا بے چین لیل
 ہر کام ز خود کلامی بہ بدنامی کشیدہ آخر

کہ عشق آسان نمود اول ولی افتاد ^{بمشکل}
 ز تاب جعد مشکینش چرخون افتاد و ردلھا
 کہ سالک بخیبر نبود و راہ و رسم منسزلھا
 جس فریادی دارد کہ بر بندید محملھا
 کجا و اندھ حال ما سبکباران ما طلھا
 نہاں کے اندھ آن رازی کزو سازند محفلھا

حضور کی گریہی خواہی از وہاب مشوحا فظ

مٹے مطلق من تہوئی و ع الدنیا و اطلھا

شب از مطرب کہ دل خوش بادوی را
 چھاں در سوز من سازشش اثر کرد
 حرفیے بد مرا ساقی کہ ہر دم
 چو شو قم وید در ساغرمی افزود
 رہا نیدی مرا از قید ہستی
 حماک اللہ عن غمہ التواہب

شنیدم ناالجان سوزنے را
 کہ بے رقت ندیدم بیع شے را
 ز زلف و رخ نمودی شمس و فی را
 بگفتم ساقی فرخندہ پے را
 چو پیو دی پیاپے جام مے را
 جزاک اللہ فی التارین خمیرا

چو بخود گشت حافظ کے شہاد

یک جو ملکیت کا دس دے کے را

بلا زمان سلطان کہ رساندیں دعا را
 چو قیامت جاناں کہ بعاشقاں نہوی
 کہ بشکر پادشاہی ز نظر مراں گدا را
 رخ چو ماہ تاباں دل چھو سنگ حارا

زرقیب دیو سیرت بخدا ہی پناہم
 دل عالی بسوزی چون غدار بفرسوزی
 گمراہ شہاب ثاقب بدوی کند سحرارا
 تو ازین چه سود واری کہ نمیکنی مدارا
 زرقیب اویندیش و فطلمکن نگارا
 بہ پیام آشنائی بنواز و آشنارا
 بخدا کہ جرم دہ تو بہ حافظ سحر خیزند
 کہ دعائے صبحگاہی اثرے کند شمارا

صبا بلطف گو آن غزال رعنا را
 شکر فروش کہ عمرش در از باد چرا
 کہ سر کبوه و بیابان تو د اود مارا
 تفقیدی کنند طوطی شکر خارا
 غرور حسن اجازت گزند امانی گل
 کہ پرستے کنی عنایب شیدا را
 بحسن خلق تو ان کرد صید اہل نظر
 بدام دوانگی زند مرغ دانارا
 چو باجیب نشینی و بادہ پیمانی
 بیاد آحر یقان بادہ پیمارا
 ندانم از چه سبب رنگ آشنائی نیت
 ہی قد ان سی چشم ماہ سیمارا
 جز آنقدر نتوان گفت در جمال تو عبیب
 کہ خال ہر دو فانیت روی زبیدارا
 در آسماں چه عجب گرز گفت حافظ

سملع ز ہر برقص آور دیجارا

بیا کہ قصر ال سخت سست بنیاد است
 غلام بہت آنم کہ زیر چرخ کبود
 بیار بادہ کہ بنیاد عمر بر باد است
 ز ہر جو رنگ تعلق پذیرد آزاد است
 نصیحے کنت یاد گیر در عمل آ
 کہ ایس حدیث زہر طرہ تقیم یاد است
 مجورستی عہد از جہان ست نہاد
 کہ ایس مجوزہ عروس نہار داماد است
 سروس عالم نعیم چه شد ہاداد است
 چہ گویت کہ بینخانہ و دشمن مست خراب
 نشین تو نہ ایس کنج محنت آباد است
 کہ اے بلند نظر شاہباز سدرہ نشین

ندانست که درین دو اگر چه افتاد است
 که این لطیف نغمه ز هر وی یا است
 که بر من متو و را اختیار نکشاد است
 بنال بسیل بیدل که بجای فریاد است

حدیث میری ای است نظم بر حافظ

قبول خاطر و لطف سخن فدا داد است

بای محبتش خدمت درویشان است
 فتح آس در نظر ممت درویشان است
 منظری از زمین ز رمت درویشان است
 کیمیائی است که بجهت درویشان است
 کبر ایست که در خدمت درویشان است
 بی تکلف بشنود دولت درویشان است
 از ازل تا با بد خدمت درویشان است
 منظرش آینه خلعت درویشان است
 سه و زور کشف ممت درویشان است
 خوانده بانگی که هم از غیرت درویشان است
 صورت خواجگی و سیرت درویشان است

حافظ اینجا باد باش که سلطان و ملک

هم در بندگی حضرت درویشان است

که هر چه بر سر امیر و در اوت او است
 نهادم آنیجا در تقابل رخ و دست

تراز کنگره عرض میسر زند صغیر
 غم جهان مخور و نید من بس از یاد
 رضا داده بده و ز جیس گره کنشائی
 نشان عهد و وفا نیست در بسهم کل

روضه خلد برین خلوت درویشان

کنج غزلت که طلسمات عجائب دارد
 قصه فردوس که ضوانش بدبانی رفت
 آنچه ز ریش و از پر تو آن قلب سیاه
 و آنکه پیشش بجهت تاج کبر خورشید
 دولت را که نباشد نغم از آسیب زوال
 خسران قبله حاجات جهانند و لے
 روئی مقصود که نشانان جهان می طلبند
 است توانگر مغر و شش این همه نخوت که ترا
 کنج قارون که در میسر و در فقر هنوز
 بنده آصف عهدیم که در سلطنتش

سر اراست باد آستان حضرت دوست

نظیر دوست ندیدم اگر چه از سر و مهر

فدائے قد تو ہر سروں کو برب جوست
 کہ باد غالب ساکت و خاک غمیر پوست
 چرا کہ حال نکو در قفاکے فال نکوست
 کہ چون شکنج ورتھائے غنچے تو برتوست
 باسری کہ در این آتازنگ و سبوت
 چو جائے کلک بریدہ زبان ہمیدہ گوست
 نہ این زمان دل حافظ در آتش طلب است

نتار وئے تو ہر برگ گل کہ در چمن است
 مگر تو شانزدی زلف غمیر افشاں را
 رخ تو زلف آمد مراد خواہم یافت
 صہار حال دل تنگ ماچہ شرح دید
 نہ من سہو کش این دیر زند سوزم و بس
 زبان ناطقہ در وصف حسن اولال است

کہ دماغ دار ازل ہچوالا خود رواست

دیدہ آئینہ و اطلعت اوست
 گردنم زیر بار منت اوست
 فکر مہر کس بقدر جہمت اوست
 ہر کسے پنج روزہ نوبت اوست
 پردہ دار حریم حرمت اوست
 ہر چہ دارم زمین مہت اوست
 غرض اندر میان سلامت اوست
 زانکہ این گوشہ خاص خلوت اوست
 ہمہ عالم گواہ عصمت اوست
 آرزنگ و بوی صحت اوست

دل سرا پرودہ محبت اوست
 من کہ سرور نیارم بد و کون
 تو وطوبی و ما و قاسم یار
 دو مجنون گذشت و نوبت است
 من کہ باشم در آن حرم کہ صبا
 ملک عاشقی و گنج طرب
 من و دل گرفتار تویم چو پاک
 بے خیالش مباد منتظر چشم
 گر من آلودہ و اہم چو عجب
 ہر گل نو کہ شد چسب آری

فقیر ظاہر ہیں کہ حافظ را
 سید گنجیہ محبت اوست

آتش بود و این خاندان کا نانا بخت

سیدام ز آتش دل در غم جانایہ بخت

جانم از آتش هجرخ جانان سوخت
 خد پریشان و دلش بمن دیوان سوخت
 دوش بر من ز سر مهر چو روان سوخت
 چو صراحی بگرم بی می و پیما سوخت
 خرقه از سر بدر آورد و بشکران سوخت
 چو من از خویش برقم دل بر گانه سوخت
 خانه عقل مرا آتش خمنا سوخت

تنم از واسطه دوری و لبر بگد اخت
 هر که زنجیر سر زلف پر روی تو دید
 سوز دل میں کہ ز بس آتش انگم دل شمع
 چون پیالہ دم از تو بہ کہ کردم شکست
 ماجرا کم کن و باز اگر مرا مردم چشم
 آشنائی نہ غیب است کہ دلسوز من است
 خرقہ ز ہد مرا آب خراب است بہر د

ترک انسانی بگو حافظ و می نوش می
 کہ مخفی شب و شمع بہ انسانہ سوخت

در حق ما هر چه گوئی جائی مع کراه نیست
 در صراحت تقسیم ای دل گشته کراه نیست
 عرصه شطرنج زندان اجمال شاه نیست
 کس همه زخم نہانت و مجال آہ نیست
 نہیں محتاج بیج و اند جہاں آگاہ نیست
 کاندیریں طغر انشاں جبتہ شد نیست
 گیر و دار و حاجب در مان دریں در گاہ نیست
 در نہ تشریف تو بر بالائے کس کوتاہ نیست
 خود فروشاں را کیوںی سیرفتاں سہ نیست
 در نہ لطف شیخ و ز اند گاہ ہست گلہ نیست

ز اند ظاہر پرست از حال ما آگاہ نیست
 در طریقت ہر چه پیش مالک آید خیر است
 تا چو بازی رخ نماید بیفتی خواہیم راند
 این چو استغناست یاری این چو قادر است
 چیت این توف بلند سادہ بیافتش
 صاحب دیوان ما گویانید اند حساب
 ہر کہ خواہد گویند و ہر کہ خواہد گو برد
 ہر چہ چیت از قامت ما سادہ اند کم است
 برد ریخا نہ رفتن کار گیر نگان بود
 بندہ بیر خرابم کہ لطفش دامت

حافظ ابرصد ز نشیند ز عالی مہستی
 عاشق و روی کش اندر بندہ ال و جاہیت

آیا چه خطا دید کہ از راه خطا رفت
 کس واقف نیست کہ از دیدہ چہارفت
 آن دود کہ از سوز جگر بر سر مارفت
 سیلاب سرشک آمد و طوفان بلارفت
 در درد باندمیم چو از دست دوارفت
 عمرت کہ کارم ہمہ در کار و عارفت
 در سچی چو کوشیم کہ از مودہ صفارفت
 بہمات کہ در در تو قانون خفارفت

اسے دوست بہ پرسیدن حافظ قدمنی

ز ان میں کہ گوئید کہ از دار فنارفت
 منم کہ گوشہ بیخا نہ خانقاہ منت
 دعلے پیر مغاں و در صبح گاہ منت
 گرم ترانہ چنگ و صبح نیست چہ با
 نوامی بن بجر آہ عذر خواہ منت
 ز پادشاہ و گدانا غم مجب دند
 گدائی خاک در دولت بادشاہ منت
 غرض ز مسجد و بیخا نہ امصال شہت
 جز این خیال نہ دارم فد اگواہ منت
 مرا گدائے تو بودن ز لطف جوشتر
 کہ ذل تجور و جفاکے تو عذر خواہ منت
 رسیدن از در دولت نہ رسم ذاہنت
 مگر بہ تیغ اجل خمیرہ بر کسہم و ز
 فراز منت تجور شد تکبیر گاہ منت
 از ان زمان کہ بر این نشان نہا ہم کرد

گناہ اگر چہ نمود اختیارا حاکم
 تو در توی ادب کج شہ گو گناہ منت

چوں کوی و درت بہت بہمرا چہ حاجت
 آخر دے پیرس کہ مارا چہ حاجت

آن ترک پر بھرہ کہ دوش از برارفت
 تارفت مرا از نظر آن چشم جہاں میں
 بر شمع نہ رفت از گذر آتش دل و دوش
 دور از رخ تو دمبدم از گوشہ چشمم
 از پای قنادیم چو آمد شب جہاں
 دل گفت و دمالش بہ با از توان یافت
 احرام چہ بندیم کہ آن قبلہ نہ اینجاست
 وی گفت طیب از سر حسرت چو مارید

خلوت گزیدہ را بتماشا چہ حاجت است
 جانا حاجتے کہ ترا بہت با خداکے

اسے پادشاہ حسن خدا را ابو حسنین
 ارباب حاجتیم و زبان سوال نیست
 جام جهان نسات ظمیر منیر دوست
 آن شد که بار منت ملاح برومی
 ای مدعی برو که مرا با تو کار نیست
 محتاج جنگ نیست گرت قصه خون است
 ای عاشق گدا چو لب روح بخش یار

بارے سوال کن که گدرا چه حاجت است
 در حضرت کریم تنها چه حاجت است
 اطهار احتیاج خود آنجا چه حاجت است
 گوهر چودت داد بدری چه حاجت است
 اجاب حاضرند باند چه حاجت است
 چون تخت از آن تخت بیغیا چه حاجت است
 میدانت و لطیف تقاضا چه حاجت است

حافظ تو قسم کن که منبر خود عیان شود

بامدعی نزاع و محابا چه حاجت است

خوشتر ز عیش و صحبت باغ و بهار چیت
 معنی آب زندگی و روضه که ارم
 هر وقت خوش که دست دهد معتم شمار
 چون عمر بسته بویست هوشش آرد
 راز درون پرده ز رندان ست پرس
 ستور دست هر دو چو از یک قبیلند
 سهو و خطای بنده چو گویند اعمت بار

ساقی کجا است گو سبب انتظار چیت
 جز طرف جو یار و می خوشگوار چیت
 کس را وقوف نیست که انجام کار چیت
 غمخوار خویش باش غم روزگار چیت
 امدعی نزاع تو با پرده دار چیت
 مادل بعتوه که در سیم اختیار چیت
 معنی عفو رحمت پر در کار چیت

زاهد شراب کوثر و حافظ پیال خواست

تا در میان خواسته کرد و کار چیت

در دریا مغال آمدی ارم قدیمی در دست
 از نعل سمنه او نعل من نو پیدا
 آخرز چو گویم هست از خود خرم چون نیست

مت از می و میخواران از زگرستش مت
 وز قد بلند او بالای صنوبر است
 در بر هر چه گویم نیست با او نظر چون هست

چون شمع وجود من شب تاب سحر خورا
 شمع دل و سازان بخت چو او بخت
 گزالی خوشبو شد در گیسوی ادا و بخت
 یسوخ چو پروانه تار و زربانشت
 افغان نظر بازان بخت چو او بخت
 در دهم کاکش شد بار و دس چو بخت

باز آئے کہ باز آید عمر شدہ حافظ

ہر چند کہ آید بابتیر کے کہ شبہ ایش

نیال بس اگر با منت سہر یار است
 در آن چین شبی ز روز طرہ دوست
 بیار باد کہ رنگیں کینم جاسٹہ دلق
 زیستہ اند و توبہ حالیا بر خیز
 سحر کہ شمع وصلش بخواب سیدیم
 خیال زلف تو چمن ز کار خانست
 لطیف است نہانی کہ عشق از خمیند
 جمال شخص چہ چست زلف حاضر حال
 باستان تو شکل تو ان رسید آری
 روندگان طریقت بہ نیم جو خسرند

کہ ما دو عاشق زایم و کار ما زار است
 چو بجائے دم زدن نازہائے تار است
 کہ مست جام غریم فام بشیار است
 کہ توبہ وقت گل از عاشقی زیکار است
 زہی مراتب خوابی کہ بہ زبیدار است
 کہ زیر سلسلہ رفیق طریق عیار است
 کہ نام او ز لب لعل و خط زنگار است
 ہزار کلمتہ در این کار و بار و لدار است
 عروج بزنگ سہوری بہ دشتوار است
 قبای اطلس آگس کہ از سہر عار است

دلش بنا لسیا زار و ختم کن حافظ

کہ بستکاری جاوید و کم آزار است

عیب زندان کن ای زاید پیکر شہرت
 من اگر نیکم اگر بد تو برد خود را باش
 بہ کس طالب یار ند چہ بشیار و چست
 سر تسلیم من و خاک و سیکدہ
 کہ گناہ دگری بہ تو خواہند نوشت
 بہر کسے آن در و دو عاقبت کار کہ گشت
 بہر جا خانہ عشق است چہ مسجد چہ گشت
 بڑی کہ کند فہم سخن گو سہر و گشت

تو چو دانی که پس پرده که خوبت و کز زشت
 پر دم نیز بهشت اید از دست بهشت
 تو چو دانی تکلم صانع بنامت چه نوشت
 در سرفشت همه انیت ز بی پاک شست
 تو غنیمت شمرا این سایه میدوب کشت

نا امیدم کن از سابقه روز ازل
 زمین از خانه تقوی بدر افتادم و بس
 بر عمل تکیه کن خواهی که در روز ازل
 گر نهادت همه انیت ز بی پاک نهاد
 باغ فروس لطیفست و لیکن زنها

حافظار و راجل گر کلف آری جامی

یکسر از کوئی خرابات بزدت بهشت

صراحی می ناب و سیفنه غزل است
 پایا که گیر که عسهر غریبے بدل است
 حالت علما هم ز علم بے عمل است
 جهان و کار جهان بے ثبات و بے محال است
 ولی اهل بره عمر رهن عمل است
 بهشت و خوشی اگر در سفید و این فصل است
 که سعد و نحس ز تاثیر زهره فصل است
 مگر نیک محبت که خالی از خلل است

درین زمانه رفیعی که خالی از خلل است
 جریده رو که گذرگاه عافیت تنگ است
 زمین ز بے عملی در جهان ملولم و بس
 بچشم عقل بسین در جهان پر آشوب
 ولم امید فراوان ز وصل بوی تو داشت
 ز قسمت ازلی جسمه سیه بختاں
 بگیر طره مه طلعتی وقتت مخواں
 خلل پذیر بود هر بنا که می بینی

بیع دور نخواهند یافت بخیارش

چینس که حافظ است باده از است

پیار نفوس از گیسوے مغبر دوست
 اگر بسوے من آری پیامی از بردوست
 برای دیده بیاور غبار کزورد دوست
 مگر خواب بر بنیم جمال و منظر دوست

صبا اگر گذرے افتدت بشور دوست
 بجان او که بشکر از جان بر افتانم
 و گر چنانچه در آن حضرتت نباشد بار
 من گدا و تمنای وصل او میبهاست

دل صنوبریم ہیجو بید لرزانت
 اگر چه دوست پنخیزے نمی خندد مارا
 ز حسرت تقد بالاسے چون صنوبر دوست
 بعالمی نہ فروشیم موئی از سر دوست
 چه باشد ار شود از قید غم دلش آزاد
 چه دست حافظ میکس قلام وچا کرد

بکوںے میکده ہر ساکے کرہ دانت
 زمانہ افسہ زندی نداد جنر بکسی
 در و گرزون اندیشہ تہہ دانت
 بر آستانہ پنجانہ ہر کہ یافت سرے
 کہ سفر از می عالم در این گلہ دانت
 ہر آنکہ راز و دو عالم ز خط ساغر خواند
 ز فیض جام مے اسرار خافہ دانت
 رموز جام جم از نقش خاک رہ دانت
 چرا کہ شیوہ آن نرک دل سید دانت
 کہ شیخ مذہب ما عاشقی گندہ دانت
 چنان گر لیت کہ خورشید دید و مر دانت
 ہلال کیشہ و ماہ چار وہ دانت
 نمونہ دہم طاق بارگہ دانت

حدیث حافظ و ساغر کشیدن پنہاں

چو جائے محنت دشمنہ پادشہ دانت

بحریت بحر عشق کہ ہیچیش کنارہ نیت
 آن دم کہ دل معشوق دہی خوش می بود
 آنجا جز آنکہ جاں سپارند چارہ نیت
 در کار خیر حاجت مہیج استخارہ نیت
 کان شمنہ در ولایت ما شیخ کارہ نیت
 جانا گناہ طالع و جرم تارہ نیت
 ہر دیدہ جائے جلوہ آن ماہ پارہ نیت
 چون راو گنج بر ہمہ کس آشکارہ نیت
 بجز عشق کہ ہیچیش کنارہ نیت
 آن دم کہ دل معشوق دہی خوش می بود
 مارا بنع عشق تترسان و مے بسیار
 از چشم خود بہ پرس کہ مارا کہ می کشد
 رویش چشم پاک توں دید چون ہلال
 فرصت شمر طریقہ زندگی کہ این نشان

۱۲
نگرفت و تو گریه حافظ به مسیح روی
حیران و دم که کم از شک خار نیت

نگریه مردم چشم نشسته در خونست
بیاد وصل لب و چشم مست میگفت
ز مشرق سر کوئے آفتاب طلعت تو
حکایت لب شیرین کلام فرهاد است
و لم سجود که قدرت به سجود و لجمیت
ز دور باوه بجان راحته رسا ساقی
از آن زمان که در دشم برفت یار عزیز
چگونه شاد شود اندرون غم گینم
ز بخودی طلب یاری کند حافظ
چو فلسفی که طلب کار گنج تار و دست

کنیت که اشتهاده آن زلف و توانیت
روی تو گمراستینه لطف الهی است
زاهد و بهیم توبه ز روی تو ز به روی
از پر خدا زلف میساری که مارا
باز آبی که بی روی تو ای شمع دل افروز
وی می شد و گفتیم ضنا عهد بجا آر
تیمار غریبان سبب ذکر جمیل است
چون چشم تو دل میرد از گوشه نشینان
گریه بر میان مرشد باشد چو قنات

در گذری نیت که دایمی ز بلانیت
حقا که چنین است دور این روی ویرانیت
بچشم ز خدا شرم ز روی تو حیانت
شب نیت که صد دیده با او صبانیت
در بزم حرفان اثر نور و ضیانت
گفتا غلط ای خواجه درین عهد فغانیت
جا اگر این قاعده و شعر شنانیت
دنبال تو بودن گنه از جانب انیت
در هیچ سری نیت که ستری ز خدا نیت

وانند بزرگان که نه او را سها نیت
 با وسع دلاوری سپهر تیر قضا نیت
 جز گوشه ابروی تو محراب دعا نیت
 سکیں خیرش از سر و در دیده دنیا نیت

گفتن بر غور شنید که من چشمم نورم
 عاشق چه کند گردن خور و تیر نلامت
 در صومعه زاهد و در خلوت عابد
 ز گس طلمبه شیوه چشمم تو زنی چشم

ای جنگ فرد برده بخون دل حافظ

فکرت مگر از غیرت قرآن خدا نیت

فراق یار نه آن میکند که تبوان گفت
 کنایه ای است که از روزگار چراغ گفت
 که هر چه گفت برید صبا پر شاخ گفت
 بهر یک صحبت یار آن خود چه آسان گفت
 که تخم خوشدلی انیت پیر و مغان گفت
 که دل ابد در تو فرو کرد و ترک در آن گفت
 که این سخن بشل باد با سلیمان گفت
 قبول کرد بجان هر سخن که جانان گفت
 ترا گفت که این زال ترک دستان گفت
 بس حدیث غفور و رحیم و رحمن گفت

شنیده ام سخن خوش که پیر کفان گفت
 حدیث بول قیامت که گفت واعظ شهر
 نشان یار سفر کرده از که پرسم باز
 فغان که آن نامهربان دشمن دوست
 غم کهن بی سالخورده دفع کنسید
 من و مقام رضا بعد از این و شکر قریب
 گره بباد نرن گر چه بر سر آرد و
 نرن ز چون و چه ادم که بنده مقبل
 بکشوه که سپهرت دهد ز راه سرو
 یار باده بخوزر آنکه پیر سیکه و کوش

که گفت حافظ از اندیشه تو آمد باز

من این گل گفته ام آکس که گفت بهمان

ز آن که مرا برود را و روی نیاز است
 دان می که در آنجاست خفیه مجاز است
 در همه بیچارگی و عجز و نیاز است

النته مد که در سیکه باز است
 زها همه در جوش و خروشند زمستی
 از روی همه مستی و غرور است و تکبر

کو تبتوان کرد که این قصه دراز است
رخساره محمود و کف پای ایاز است
تا دیده من بر رخ زیبای تو باز است
با دوت بگویم که او محرم راز است
از قبله ابروی تو در عین نماز است

شبح تنگ زلف نم اندر خم جانان
باردل مجنون و خم طره لیلی
بر دوخت ام دیده جو باز همه عالم
رازی کبر خلق نهفتیم و کفیم
در کعبه کوی تو هر کس که در آمد

ای مجلیان سوزدل حافظ مسکین
از شمع پیسید که در سوز و گلزار است

بر جای بد کاری چون کیم نکو کاری کند
و اگر بیک پیانه می با من بوداری کند
نوسید توان بود از او باشد که دلداری کند
گفتا من فرموده ام تا با تو طهر آری کند
از سیتش رنری بگو تا ترک هشاری کند
سلطان کج عیش نهان باز بازاری کند
از بند و زنجیرش چه غم آن کس که عیاری کند
تا فخر دین عبد الصمد باشد که غمخواری کند

آن کسیت که ز روی کرم با من وفا داری کند
اول بیایک نامی و لی گوید من پیغام دی
دلبر که جان فرسود از او کام دلم نکشود از دو
گفتم که نکشوده ام زان طره تا من بودم
پیشینه پوش تند جو که عشق نشنید است بو
چون من گدای بی نشان شکل بودی از لای
زان طره پر پیچ و خم سهلت اگر بنیم ستم
شد لشکر غم مجید و از نخت می خواهم کرد

با چشم پزیرنگ او حافظ کن آینه گاو
کان طره شیرنگ او بیارم کاری کند

ترا درین سخن انکار کار ما نرسد
کسے سخن و ملاحمت بیار ما نرسد
بیاید که بهت حق گدار ما نرسد
یک به سکه صاحب عیار ما نرسد

بحسن و خلق و وفا کس بیار ما نرسد
اگر چه سخن فروشان به جلوه آده اند
بمحق صحبت دیرین که هیچ محرم راز
بهر از نقد بیازار کاغذت آزند

در بفتح قافله عسمر کا پنهان ز قند
 هزار نقش بر آید ز ملک صنع و یکی
 که گرد نشان به پوائے و یار مانرسد
 بد لپندیری نقش نگا مانرسد
 که بد بنجالم امیسده وار مانرسد
 غبار خاطر از رگه دار مانرسد

بوخت حافظ و ترسم که شرح قصه آید

بسبع یاد شه کامگار مانرسد

ماز منجازه و می نام و نشان خواهد بود
 حلقه پیر مغاضم ز ازل در گوش است
 بر سر تربت ای چون گذری صفت خواه
 بر زمینی که نشان کف پای تو بود
 بروای ز اید خود بین که چشم من و تو
 ترک عاشق کش من مست بیرون فت امروز
 عیب متال مکن ای خوابه کزین کهنه رباط
 چشمم آندم که ز شوق تو نه سر بلخه

بخت حافظ اگر از اینگونه مدد خواهد کرد

زلف معشوقه بدست دگران خواهد بود

ولا بسوز که سوز تو کار ما به کند
 عتاب یار پر پیچره عاشقانه بکش
 ز ملک تا ملکوتش حجاب برگیرند
 طیب عشق میآدم است و شفق لیک
 تو با خدای خود انداز کار و دل خوش دار
 دعائے نیم شبه دفع صد ملاکبند
 که یک کرشمه تلافی صد جفاکبند
 هر آنکه خدمت جام جهان نماکبند
 چو در و در تو نه بنید کرد و باکبند
 که جسم گر نکند مدعی خداکبند

ز نخت خفته ملولم بود که بیداری
 بوخت حافظ و بوی ارزلف یار نبرد

بوخت حافظ و بوی ارزلف یار نبرد

بگردالات این دولتش حساب کند

صد لطف چشم داشتیم و کینند سحر نکرد

در رنگ خاره طره باران اثر نکرد

و آن شوخ دیده بین که سر از خواب بزرگد

او خود گذر بن چون سیم سحر نکرد

کز تیر آه گوشت شینان خدو نکرد

گو پیش زخم تیغ توجان را سپهر نکرد

سودای خامی عاشقی از سر بد نکرد

حافظ حدیث عشق تو از بیکد و کشت

نشید کس که از سر رغبت ز بر نکرد

بنیاد کبریا فلک حقیق باز کرد

زیرا که عرض شعبده با اهل راز کرد

دیگر جبهه آمد و آغاز نماز کرد

و اینک بازگشت ز راه حجاب کرد

ز آنچه استین کونته و درت راز کرد

عشقش بروی دل در محنت قرار کرد

غره شو که گریه عابد مناز کرد

شرمند ه روی که نظر بجزاز کرد

ما را خدا ز زب در یابی نیاز کرد

رو بر رمش نهادم و برین گزر نکرد

یل سرتنگ از دلش کین بدر نبرد

ماهی و مرغ دوش نخت از فلان من

میخواستیم که میسرش اندر هم چون جمع

یارب تو آن جوان دلدار نگاه دار

جانا که ام سنگدل بی کفایت است

شوخ نگه که مرغ دل بال و پر کباب

صوفی نهاد دام و سرحه باز کرد

بازی چرخ بشکندش بفیض رکلا

ساقی بیا که بنا به رعنا ی صوفیان

این مطرب کجاست که ساز عرق است

ای دل بیا که ما به پناه خدا رویم

صفت کن که هر که محبت ز رات بست

ای کبک خوش خرام که خوش میر و بناز

فردا که پیشگاه حقیقت شود پدید

حافظا کن ملامت زندان که در ازل

خواب آلوده لعل تو پوشیارا نمند
 و گرد عاشق و معشوق را زوارا نمند
 که از زمین و عیارت چه بقیرا نمند
 که از قنطاول زلفت چه گووارا نمند
 که ساکنان در دوست خاک را نمند
 که سخی کرامت گناه گارا نمند
 که غنایب تو از هر طرف هزارا نمند
 پیاده میروم در مہر ہاں سوارا نمند
 مرد و پسر و عہ کا بنجایاہ کارا نمند

خلاص حافظ از آن زلف تابدار بباد
 کہ بستگان کند تو رشک کارا نمند

چون خلوت میروند آن کار و گرمی کنند
 تو بفرمایاں چرا خود تو بکشتہ می کنند
 کایں ہمہ قلب و وفیل در کار و آدمی کنند
 کایں ہمہ ناز از غلام ترک و استہ می کنند
 گنج را از بے نیازی خاک بر سر می کنند
 میدنہ آبی و دلہار تو اں گرمی کنند
 زمرہ دیگر بعشق از غیب سر بر می کنند
 کین ہونسا کان دل و جان جانی گرمی کنند
 ہر زمان خرمہ را با در برابر می کنند
 کاندراں جاہلیت آدم مختر می کنند

غلام ز گس مت تو تاجدارا نمند
 ترا صبا و مرآب ویدہ شد خماز
 بزیر زلف و دتا چوں گذر کنی پنے
 گذار کن چو صبا بر بنفشہ زار و دبیں
 رقیب و رگدرو بیش از این کن نخت
 نصیب مات بہشت ای خدا شناس بر
 زمین بر آن گل عارض غزل سر ایم و بس
 تو دستگیر شو ای خضر فی حجتہ کہ کن
 بیا بہ سیکدہ و پسرہ ارغوانی کن

واعظان کین جلوہ در محراب و میر میکنند
 شکلی دارم ز و انشمن مہلین اپڑس
 گوئی باور نمیدارند روز و اورے
 یارب این نوز و لتاں را بر خور و نشان نشا
 بندہ پیر خراباتم کہ در ویشان او
 ای گدای خانقہ باز کہ در دیر غیاں
 حسن بے پابان او چند کہ عاشق میکند
 خانہ خالی کن دلانا منزل جاناں خود
 آہ از دست صرافان گوہر شناس
 بر در میخانہ عشق ای لکس تبیح گوی

ہجوم از عرض می آید و شی عقل گفت
قد میان گوی که شرح حافظ از بر می کند

ہر آنکو خاطر مجسوم و بار نازنین دارد
جناب عشق را در گسی بالا از عقل است
نحواری منگرای شمع ضعیفان و فقیران
و بان تنگ شیرینت گر جہر سلیمان است
چو بر روی زمین باشی توانی نصیبت ہاں
بلاگردان جان و دل و عای ستمدانت
صبا از عشق من رنبری بگو آن شہنواں
لب لعل و حلہ اشکس جو آنش متاثر نیست
اگر گوید نخواستہم چو حافظ بندہ مفلس

بگویدش کہ سلطانی گدای روز نہیں دارد

یاری اندر کس نبی بینم یاران را چہ شد
آب حیوان تیرہ گون شد خضر فرخ لپے کجاست
صد ہزاران گل قلفت و بانگ مرغی بر نکست
لعلی از کان سرقت بر نیامد سالہاست
زہرہ ساز خود نیگیہ و مگر عودش بسوخت
کس نیگوید کہ یاری داشت حق دوستی
گوی توفیق و کرامت در میان افکن داند

حافظ اسم را آہی کس نمیداند جموش

از کہ میرسی کہ دور روز کاراں را چہ شد

دوستی کے آخر آمد دوستہ اران را چہ شد
خون چکد از شاخ گل باد ہاراں را چہ شد
عند لیساں را چہ پیش آمد ہاراں را چہ شد
تانش خورشید وسیع ابرو ہاراں را چہ شد
کس نہ ارد فدوی سستی میگسار ان را چہ شد
حق شناسا را چہ حال افتاد و یا را چہ شد
کس بیدان رونمی آرد سوا راں را چہ شد

باغبان گریخ وزندے صحبت گل بایش
 ای دل اندر بند زلفش اندر یخانی نال
 با چنین زلف درختی بادش نظر بازی محکم
 زند عالم سوز را با مصلحت بینی چو کار
 تکیه بر تقوی و دانش و مطربیت کافریت
 ناز بازان ز گرس ستان میاید کشید
 ساقیا در گردش ساغر قفل تا بچند

برجای خار حیران صبر لبیل بایش
 مرغ زیرک چوں بام آفتد تحمل بایش
 هر کردی یاسمین وجود سنبلی بایش
 کار ملک است آنکه تمبیر و مائل بایش
 راه هر و گره صد منبر وارد تو کل بایش
 این دل شویده گر آن زلف و کاکل بایش
 دو چون با عاشقان افتد تلسل بایش

کیست حافظ تا نوشد یاد بے آواز چنگ

عاشق میکنی چرا چندین تحمل بایش

سز ن بر دل ز نوک غمزه تیرم
 نصاب حسن در حد کمال است
 قوج پر کن که من از دولت عشق
 چنان بر شد نضائے سینه از دوست
 با دواج حجاب مطرب دمی
 در آن غوغا که کس کس راز پرده
 چو طفلان ز ادا آتاکه فریبی
 من آن سر غم که بنام و سحر گاه
 قرار بے کرده ام با یمن و دشان
 خوشا آن دم که استغفای مستی
 فراوان گنج غم در سینه دارم
 من آن دم برگزستم دل ز حافظ

که پیش چشم بیمار است بیرم
 ز کاتم ده که سکیں و فقیرم
 جوان سخت جانم که چه بیرم
 که فکر خویش گم خد از صمیمم
 اگر حرف کند کلک و بیرم
 من از پیر مغاں منت پذیرم
 بیب بوتان و شهبه و غیرم
 ز بام عرش می آید صغیرم
 که روز غم بجز ساعده نگیرم
 فراغت بخشه از شاه و وزیرم
 اگر چه تدمی بیبند فقیرم
 که ساتی گشت یار ناگزیرم

یادم از کشته خویش آمد و هنگام دور
گفت با این همه از سابقه نمیدانم
سلاج کاوس ربود و گمراهی نمود
از فروغ تو بخورشید رسد هر تو
خوین به بجوی خسته بر دین بدو
دور خوبی گذرانت نصیحت نشنو
بیدت راند که بر دانه خویش کرد
ز سر روی کشد از حال خود گاه دور
در قفای خوری از دانه خویش مرد

مزرع سبز فلک دیدم و اسب بر نو
گفتم ای بخت بختی دور شد دید
نیکه بر اختر شب گرد کن کین عیار
گر روی پاک و مجرب و چو میجا بفلک
آسمان گو مفروش این عظمت کاغذ عشق
گو خوار و در لعل ارچه گران داد گوش
چشمم بدور ز حال تو که در عرصه حسن
هر که در مزرع دل تخم وفا سینه کرد
اندین دانه میباش چو در حلقه گوش

آتش زرق و یاقوتین دین خواهد بوخت

حافظ این خرقه پیشینه من از دور

چین سخن زلفت چون ناز چسب خوشبو
سیمت برت یا عاج نکت دلت یارو
زلفت جسم چو گان بر بود ولم چون گو
یا نالیه میاید در باغچه حسن او
ای کاش توانم گفتن سخن با او
گر باز گو باشد شنو سخن بد گو
نمود بد اگر باشی باد کشته گان نیکو

ای و چمن خوبی رویت چو گل خورد و
ماست زخت یار و زنگت خلت یا شب
لعلت بدر و دمان بکست لب پسته
آن را عجز زلفت یا لعلت غنبر
گفتی سخن خود را با یار بیاید گفت
بدگوی تو آن باشد که بار کند صنعت
با ما ازین میباش تا راز نگردد ناخوش

اشاد غزل سلسله پیش همه کس آتا

دارد سخن حافظ طبع سخن حاجو

آرام جان و مونس طلب ریمیده

از من جدا شو که تو ام نور و دیده

پیرا ہن صبوری ایشاں صیدہ
 درد لکیر بغایت خوبی رسیدہ
 معذور و اوست کہ تو اور اندیدہ

از و امن تو دست ندادند عاتقل
 از چشم زخیم و ہر بات گزرا ز انگہ
 منعم کنی ز عشق وی ای مہتی زماں

زین سبز زلفش کہ کرد ترا دورت حافظا
 بیش از کلیم خویش مگر پاکشیدہ

سارہ میں نباشی کے راہر شوی
 ہاں اسے سپر بکوش کہ روزی بد شوی
 تا کی میای عشق بیانی در شوی
 آندم رسی بد دست کی بخواب خورشوی
 با تہ گز آفتاب فلک خوبتر شوی
 در راہ فدو ابجلال چوبی پاوسر شوی
 در دل مدار سبب کہ زیر و زبر شوی

اے عجب کبوش کہ صاحب خبر شوی
 در کتب حقایق و پیش ادیب عشق
 دست از مس وجود چوں مرواں رہتو
 خواب و خوررت ز مرتبہ عشق دور کرد
 گز نور عشق حق بدل و جانت اوست
 از پاکت ما سرت ہمہ نور خد اشود
 بنیاد ہستی تو چو زیر و زبر شود

گرد سرت ہوا ی و صالت حافظا

باید کہ خاک درگاہل بصر شوی

بی ز رو گنج بصد حسمت تاروں باشی
 چشم دارم کہ بجاہ از ہمہ افزوں باشی
 و رخواد از گوہر جمشید فریدیوں باشی
 شرط اول قدم آنت کہ مجنون باشی
 کہ روی رہ ز کہ پری حکمی چوں باشی
 درز چوں نگری از دائرہ بیرون باشی
 تا بچند از غم ایام جگر خوں باشی

ایمل آن کہ خراب از می گلگون باشی
 در مقلے کہ صدارت بفقیر ان بخشند
 سماج شاہی طلبی گو ہر سزاتی بنا
 و رہ نہ نزل سلی کہ نظر راست بجاں
 کارواں رفت و تود خواب بیابان پیش
 نقطہ عشق نمودم تبو ہاں سہکن
 ساعر کوش کن و جرحہ بر افلاک فشاں

۲۲
حافظ از فقر کن تا اگر شعر این است
بچ خوشدل ز بسند که تو مخدوں باشی

ای دل کجوی یار گزار می نیکنے	اسباب جمع ماری و کاری نیکنے
چو کان کام در کف و گوی بنہرے	بازی چنین بدست و حکاری نیکنے
این خوں کہ موج میزند اندر جگر مرا	در کار رنگ و بوئے نگاری نیکنے
مشکب از آن نشہ دم خلقت کہ چو بل	بز خاک کوی دوست گزار می نیکنے
گر دیگران بجاں غم جا مان خریدہ اند	ایدل تو این معاملہ باری نیکنے
ترسم کہ زین مہن زبری آستین گل	کہ گلبنش تحسّن خاری نیکنے
در آستین کام تو صد ناسہ مندرج	آنرا فدای طرہ یاری نیکنے
ساز لطیف و دلکش وی افکنی بجاک	واندیشہ از بلای ضاری نیکنے

حافظ برو کہ بندگی بارگاہ دوست
گر جلد می کنند تو باری نیکنے

با تہمی گوئید اسرار عشق دوستی	تا زین خبر بسیر و در رنج خود پرستی
با صفت ذراتوانی همچون نسیم خوشتر باش	بیماری اندرین غم خوشتر ز تند رستی
آن فضل و علم بینی بی معرفت نشینی	یک نکته ات گویم خود را بسین کہ رستی
در آستان جانان از آسمان میزدیش	کہ اوج سر بلند می اتقی بجاک پستی
ما شوق شوار نہ روزی کار جہاں سر آید	تا خواندہ نقش مقصود از کار گاہ هستی
آنروز دیدہ بودم این فتنہا کہ برخواست	کہ سر کشی زانی با مانی نفسی
خا ساجہ جاں بکار گل غدران بخوابد	سہلت تلخی می و جنب ذوق مستی
موقوف پیالہ پیمانہ ساقی قرا بہ برکن	ای کو نہ آستیناں تاکہ دراز دوستی
در معلقہ نہ دانم و دوش آن پسر خوش گفت	با کافراں چہ کارت گرت نمی پرستی

درند ب طریقت خامی نشان گرفت
 سلطان اخذ از ازلفت شکست ارا
 گر خردی بینی مشغول کار خود باش
 در گوشه سلامت ستور چون توان بود
 عشقت بدست طومان خود پر ایمان
 آری طریق زنداں چالاکیست و چینی
 تا کی کند سیاهی چیدین درازدستی
 هر قیلا که باشد مشغول خود پرستی
 تا ز کس تو گوید با ما روز سستی
 چون برق ازین کشاکش نداشتی که سستی
 از راه دیده حافظ تدریج زلف بستت

باجله سر بلند می شد پائمال پستی

بفراغ دل زمانی نظری با هر دو
 بجد اگر شکم آید بدو چشم روشن خود
 دل من شد و ندانم چه شد آن غریب
 نفسم با خرامد نظرم ندید سیرت
 به ازاں که چتر شاهی هم رفته است
 که نظر در بیغ باشد بچشمین لطیف نوست
 که گذشت عمر و زمانه خبری بر سج سوست
 بجز این ننماند ما را هوس و آرزوست
 لمن ای صبا شویش سر زلف آن پریرا

که هزار جان حافظ بقدهای تاروست

سحرم با ترف میخانه بدلت خواهی
 به چو جم جرم می کش که ستر ملکوت
 با گدایان در سیکه ای ساک راه
 برور می کده رندان قلندر باشند
 غشت زیر سر و بر تارک مفتاح خرد
 اگر ت سلفت فقر به بخشند ای دل
 قطع این مرحله بی مهربی خضر کن
 هر ما و در میخانه که طرف با پیشش
 گفت باز آئی که دیرینه این درگاه
 پر تو جام جهان بین و بدت آگاه
 باد ب باش گراز ستر خدا آگاه
 که ستانند و دیند افسه شانینشا
 دست قدرت نگر و منصب صلح جایی
 کترین ملک تو از ماه بود ما مایی
 ظلمات تیرس از خطر گمراهی
 بفلک بر شده دیوار باین کوتاهی

تو در نقرہ اندانی زدن از دست مدہ
 ای سکندر بہ نشین و غم بہودہ مخور
 مسد خواجگی و مجلس تو راں شاہی
 کہ تہنشد ترا آب حیات از شاہی
 حافظ خام طبع شرمی ازیں قصہ بدار
 عملت چیست کہ مزدش در دہان میجوی

سلامی چو بوی خوش آشنائے
 درودی چو نور دل پارسیاں
 بران مردم دیدہ روشنائے
 بران شمع خلوتگہ پارسائے
 نہی بینم از ہماں ہیچ برجا
 ز کوی مغاں روگردان کہ آجا
 فردشند مفتاح شکل کشائے
 ز حدیبر و سفیو ہبے و فائے
 عروس جہاں گرچہ در حد صحت
 می صوتی افکنن کجا میفروشند
 کہ در تاجم از دست ز اندر یائے
 کہ گوی بود است خود آشنائے
 رفیقان چنان عہد صحبت شکستند
 دل خستہ من گرش ہستی نیت
 نخواہد ز سنگیں دلاں مویسائے
 بسے پادشاہی کم در گدائے
 مرا اگر تو بگذاری ای نفس طامع
 ز ہم صحبت بد جدائی جدائے
 بیاموزمت کیمیای سعادت

مکن حافظ از جو گردوں شکایت

چہ دانی تو ای بندہ کار خدائے

کہ بر دوز شاہاں ز من گد اپیائے
 اگر این شراب خامت اگر آن حرفیہ
 کہ بکوی میفروشاں دو ہزار ہم بجائے
 بیہزار بار بہتر ز ہزار پختہ خائے
 شدہ ام خراب و بدنام و ہنوز امیدارم
 تو کہ کیمیا فروشی نظری بقلب باکن
 کہ یہ ہمت عزیزاں بر سم بہ نیکنامے
 کہ بفضاعتی نہ داریم و گلند کہ ایم دلم
 کہ بجا برم شکایت کہ گویم این حکایت
 کہ لب حیات ما بود و دنداشتی دولے

عجب از وفای جانان که فقصدی نفرین
 برودید پارسایان که نماند پارسای
 ز زهم میگلن ای شیخ توبه انبهای نسیم
 سر خدمت تو دادم بخرم بیع نمودش

ز بنامه و پیامی نه بیست و سلاست
 می ناب در کشیدیم دهنده ننگ نامه
 که چو مرغ نیرک افتد نقتد بیع ولس
 که چونبده کتیر افتد بیمار کے غلامے

نکبات تیر شرکان در بزخون حافظ

نوبهار است در آن کوش که خوشدل باش
 جنگ در پرده ہی میدهدت پند و لیک
 من گویم که کنون باک نشین و چونوش
 و چین هر وقتی دفتره حالی دگر است
 گر چه راهیت پر از بیم ز آمار دوست
 نقد عمرت ببر و غصه دنیا بگوزاف

کجاں کشنده را ز کشت کس انتقال
 که بے گل بدد باز تو دور گل باش
 و غلط آن گاه دهد سود که قابل باش
 که تو خود دانی اگر زیرک و عاقل باش
 حیف باشد که ز حال همه عاقل باش
 ز متن آساں بود اواقف منزل باش
 گرشب در روز در این قصه باطل باش

حافظا اگر بد بخت بلندت باش

صید آن شاه طبعی شمایل باش

ز کوئی یاری آید نسیم با نور و زری
 چو گل گزورده داری خدارا هر فرختر
 سخن در پرده می گویم چو گل انزیده بیرون آ
 منی دارم چو جان صافی مصوفی می کند عیش
 طریقی کام جستج حیت ترک کام خود گفتن
 جدا شد یا شیر نیست کنون تنها نشین الطبع
 بعب علم توان شد ز باب طر محجوم

ازین با دار مدد خواهی چرخ دل برافروز
 که دارون اعظمها داد و دای زر اندوز
 که بیش از پنج روزی نیست حکم میفروز
 خدا را بیع عاقل را بساوا بخت بد روز
 کلاه سروری نیست اگر این ترک بد روز
 که حکم آساں نیست اگر سازی اگر روز
 بیازله که جا بل را زیاده میرد روز

ہدائیم نوحد قمری بظرف چو یاران صیت ۲۶ مگر اونہ مجھو من غمی دارو شبانہ روز سے
بہ بتاں رو کہ از لبیل طریق عشق گہری
بہلنس آئی کہ حافظ سخن گفتن یا سوز

انتخاب

قصاید عرفی

برائے

امتحان اہل قریب

جامعہ عثمانیہ

مطبوعہ

مطبع نظام دکن بازار علی میاں.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ای مناع ورد در بازار جاں انداخته
 نو حیرت در شب اندیشه ایستاد تو
 از کمال آناخته چشم تحیر کرده جا
 ای بطبع باغ کون از بهر بران حدوث
 سحرمت اندیشه را افکنده در دلمان تیر
 در چمنهای محبت هر قدم چون کربلا
 مرغ طبع اندر هوای سعیت نکشوده بال
 سایه پرور و غمت در آفتاب رستخیز
 طبع و عشق ترا از مغز جان آورده ام
 ای نعلت را روانی داده در بازار عشق
 هر کجا با تیر غم را داده اذن عموم
 زین خجالت چون برون آیم کدو مرغ چون
 فیض روانم که هر کس با برایت انداخت
 صید دل را بهر آگاهی ز صید اذول
 کرده از عرفان لباس عجز را دامن دراز
 همه که خوان عشق افکنده ام در کاس نعل
 شرح گوید منع لب کن عشق گوید نعره زن

گوهر هر سو در حبیب زیاں انداخته
 بس جایوں مرغ غفل از آشیان انداخته
 معرفت کو تیر حلقه بر نشان انداخته
 طبع رنگ آمیزی از نعل خزان انداخته
 عادت خمیازه در حبیب کمان انداخته
 از نسیم عشوه فرش ارغوان انداخته
 عفو تو شاخین رحمت را بران انداخته
 فرش استبرق بزیر سائبان انداخته
 آن جاما سایه بر این استخوان انداخته
 عزت و نشان از اوج عز و نشان انداخته
 نشادی راحت نشان از ناتوان انداخته
 نوحه و مان غمت را سوکشان انداخته
 دل بدست آورد و جان از نیان انداخته
 در کسند طره عنبر نشان انداخته
 کوتهی در حبیب عقل نکته دان انداخته
 ریزه آنرا مجسم اندر دهاں انداخته
 کای تو هم در راه عشق خود عنان انداخته

جوهر اول علم بر آستان انداخته
جام آب زندگی از دست جان انداخته
نطق را در معرض عقد اللسان انداخته
منطق را آتش اندر خان دمان انداخته
رخ اوصاف تو از اوج بیابان انداخته
لذت آوازه در کام جهان انداخته

دولت وصلت که در یابد که با آن محرمی
حیرت حسن تر از نام که در بزم وصال
وصف صنعت که لب هر ذره میریزد بر دهن
در نهایت چو کشایم لب که برق ناکس
من که باشم عقل گل را ناوک کند از اوب
ست ذوق غمخیزم که نغمه توحید تو

در وصف کائنات علیها السلام

(عجله)

همت نخورد بیشتر لا و نفسم را
زین باد پریشان نکند زلف الم را
در چشم وجود دارند هم جایی عدم را
بیمبری من زرد کند روی درم را
سودت بابر این دور اگر چه سریم را
گنایم نمودند همه دوده هم را
آثار پدیدست صنادید عجم را
ز آبای خود در شرم اصحاب کرم را
این فتوی همت بود ارباب هم را
روح ست ولی گوهر ذات اب و عم را
هر چند هوا عطر دهد قوشت شمم را
اینک بشهادت طلبم لوح و قلم را

اقبال کرم میگرد و ارباب هم را
از رحمت دنیا لکم آشوب گردم
نظم بیاسات کشد از من جهت
بی برگی من و انغ نهد بر دل سامان
ایں جوهر ذات از شرف نبت آبات
هر چند که در کشککش جاه و مناصب
از نقش و نگار دور دیوار شکسته
تا گوهر آدم نسیم باز نه استند
مانه بود و وصف اضافی هنر ذات
ایں برقی نجابت که جبهه از گهر من
وصف گل در میان هوا باز نه گردد
التمه دید که نیازم به نسب نیست

اقبال سکندره بجا بگسیردی نظم
نوبت بن افتاد بگویند که دوران
فدایی غلط این نعمه بیوقع نشود و دم
دوران که بود تا کند آرایش حسند
آرایش ایوان نبوت که ز تعظیم
رفذ یک شهر دهند حدیش ز محالات
آنجا که سبک و حدیش آید به تکلم
سارایت عفو و غضبش سایه نیفکند
سازاد علم و عیش چهره نیفرخت
سایز بر دهم تو از حکم کواکب
انعام تو بر دوخته چشم و دهن از
ز ان گریه و دروشنی دل که بیاوخت
ور کوی تو تبدیل کند در دمس چشم
از بس شهرت گوهر تو فشی تقدیر
تا حکم نزول تو درین دار نوشته است
گر جوهر اول جسدیم تو دور آید
آنروز که امکان حشم حادثه آراست
تا کون ترا اصل مهلت نخواهند
تا مجمع امکان و وجوب نه نوشتند
تقدیر بیک ناوه نشانید و محل
تا نام ترا افسر خیرت نه کردند

برداشت بیک دست ظلم را و علم را
آرایشی از تو کند مسند جسم را
این نعمت نشیدت و گرسوت و نعم را
سلاح شهنشاہ عرب را و عجم را
خاک در او اوج شرف و او قسم را
تا بیخ تولد نبوت شد عدم را
ز آسیب گرانی بجزر گوش اصم را
بیت تصور ز آرایش و دم را
معلوم نشد فائده فی کیف و نکم را
تغییر و بدایت تو طعم نعم را
احسان تو بدگفته هر قطر کاجیم را
رو شگری آینه انصاف تو نم را
اجزای وجود خود و اجزای قدم را
آنروز که بگذاشتی اقلید قدم را
صد ره بعینت باز ترا شدی ظلم را
تن درنده قامت تعظیم تو خم را
در سایه انصاف تو میخوات حشم را
نشید قضا ترجمه لفظ اہم را
مورد متعین نشد اطلاق اعم را
سلمای حدوت تو ولیلای قدم را
شیرازہ مجموعہ ز بستند کرم را

آہستہ کہہ بروم تیخت قدم را
 نعت شد کونین و مریج کی جسم را
 شایستگی صن چہ بیار و چہ کم را
 آن حوصلہ آخز کجا نطق و رقم را
 نوسید ہیل **عربی** محروم و ذرم را
 با سطل او سطل اصحاب عظم را
 او ہیروہ و فرخ نہ کند بلغ ارم را
 شوق طیران سیکندار باب مہم را
 تا جلوه دہد نیف تو اکیر کرم را
 ای آب حیات از لب تو خضر نعیم را
 کہ مزج نہ انم من حیراں شدہ دم را
 زینگو نہ نخل ساختہ حسان عجم را
 بالاگرستن بشد از یاد قلم را
 زینجاست کہ اندیشہ نگون کرد علم را
 از تیکدہ چون آدم آہوی حرم را

عربی شتاب این رہ نعت ت صحت
 بہندار کہ توان بیک آہنگ سر و دل
 شایستہ بدت آر کہ بنیند در پیش صھر
 گیرم کہ خرد حصر کند مایہ نقشش
 شتابا بوطایت کہ از ان کام کردانی
 از باغ نعیمش بدہ انعام و کیا سیز
 آسایش مہاگی حق ز تو خواہد
 دائم نہ رسد فرہ بخورشید و لیکن
 ہر خید طبعی بود این مس تو بفرمای
 من ہم بجات لب بخت نہ کشایم
 ہر گاہ کہ در مریج بلغزم تو بجنشای
 تحصیل ثواب و شرف نسبت نعتت
 تا مریج تو آمد ز شیت بہ نوشتن
 دانش کشاید بسز اعقدہ نعتت
 مریج تو ز اخلاص کنم گدیہ نہ از علم

نعت ایضا در

سرور پے خویش دادہ مارا
 از کوچہ ما طلب و فنا را
 بے غرورہ ندیدہ ام صبارا
 کامروز مسلم ست مارا

اسے برزودہ دامن بلا را
 چوں در رہ مردمی نہی پای
 یادم نہ کنی مریج گم
 دیواں گریہ محبت تو

آواره ز کفش کرده پارا
 بهر توتی کنم چه جارا
 ناگرده تمام یک نوارا
 ناگرده بدوشش یک قبارا
 ممنون اثر کنم دعا را
 یا بخل عطا بدعا را
 آفات نجوم فتنه زارا
 این کارکنان کبریا را
 از خانه بروں کنم صبارا
 معذول ندیده ام موآرا
 دست اجل شکسته پارا
 بگرفته ز آفتاب جارا
 از سینه بروں کنم صفارا
 کامی و هم تو کرده پی صبارا
 سرایه دانش و ذکارا
 خاموشی این ستم فزارا
 مرمون شرف کنم شنارا
 سرمای نفست مصطفی را
 آویزه گوشش امبیارا
 مجموعه الحف اولیارا
 تا داغ کنم دل سمارا

بیگانه ز تاج کرد تارک
 جان و دل من پر از غم تست
 آاده صد سرود و روم
 صد چاک سپرده ام به دست
 ای بخت چنان کن که آخر
 یادت جفای چرخ بر بند
 تا که بشکب در پنیرم
 یارب چه عداوتت با من
 با خویش چو راز دوست گویم
 در ملک فرنگ و شهر اسلام
 تا که بمیان خود به بینم
 در انجمن جمال رویت
 گر نقش جمال تو نگبورد
 تا که منکم بجنوه گوید
 از عشق فسلان بیاد دادی
 بر خید که راست گوید انا
 رفتم که به کنج خانه طبع
 گنجی بگفت آورم که شاید
 درج گهر آورم که شاید
 دستی سخن آورم که شاید
 اینک بزبان رسانم از دل

ای جو دوست و دل سخارا دی غم تو بال و پر صبا را

دیوانہ فیض بہار خانجانی

کہ آفتاب زمین تاج آسمان آمد
 ہمایے اوج سعادت باشیاں آمد
 لباب جملہ تو اسخ در جہاں آمد
 سو دنیہ بہ تکمیل انس و جاں آمد
 بہ شنگاہ شہنشاہ کامسراں آمد
 کہ صدر مجلس دنیا باستان آمد
 کہ روزگار بے بر رفت در میاں آمد
 کہ آفتاب سوئے ناف آسمان آمد
 بلب رسیدہ و گردن تن جہاں آمد
 ہمیں نہ بس کہ گوئی خند ایگان آمد
 کہ مہمان شہنشاہ انس و جاں آمد
 کہ ختم آمد و فرخندہ و جاں آمد
 کہ اجم آمد و برفرق نسو قدان آمد
 بعرش و فرش بگویم کہ آسمان آمد
 چو و یکساں دوزہ و جبذاد ہاں آمد
 زمانہ برتر از امید کامسراں آمد
 و گر امید شمر داشت بوستان آمد

ز آسمان وزین مشردہ اگماں آمد
 لوائے فوج حکومت بقلکگاہ رسید
 دو جنبشے ست کہ از غایت جلالت تقدیر
 سخت ہجرت سلطان دین کہ از کعبہ
 دوم مراجعت فخر دہ و سرکز ملک
 بجد مملکت شاہ رفت و عالم گفت
 چو باز گشت ز اقصای ملک دولت گفت
 سپہ گفت ہل مدح روزگار و گوئے
 جہاں بگفت کرنے نے گو کہ جان جہاں
 من این شنیدم و گفتم کہ گر عرض چیست
 گو خلاصہ تقدیر خانخانان است
 بہر قدم کہ ہمیں زوز زمین زماں را گفت
 بہر دیار کہ آمد زماں زمین را گفت
 درون دائرہ آسمان ز آمدنش
 زسے بلندی نامت کہ تاج و تادک نظم
 بیایا کہ ز اقبالت ای بہشت نہم
 اگر ہوائے چمن داشت نو بہار رسید

قلم نمان تو سنجید و نہ فلک را گفت
 فلک عثمان تو بوبید و شش جہت را گفت
 حرم روضہ جاہ مرا بود چمنے
 توئی کہ در ازل اندیشات بدین قضا
 گزشتائے تو از طبع میکنند تبکیر
 مگر دعائے تو جو خد ز دل بحسن قبول
 فلک بلجہ منہی بعکس فرمانت
 امید بر اثر نقش پائے احسانت
 ز بحر زم زم اندیشہ لب گزید و گفت
 فلک بمدح تو دوشینہ کرد و تحکم
 خدا یگانا حال و لم تو سب دانی
 چه احتیاج کہ گویم کہ مر دو عمرانی را
 دریں مصیبت عظمی کہ در سنگین دل
 چہاں فریفت مرا اگر یہ ہائے روحانی
 کہ رہیش بعدم شد کہ مرگ از مرگش
 برقت و لطف تو برین گماشت این بدت
 دلے پنعت او صاف و دو قدر ارواح
 تو آگہی کہ مرا از غروب این نور شید
 من آگہم کہ گراں شب چراغ گم کردم
 بہار باغ مرا اگر قضا بخت برد
 ہر آن عروس کہ در نور شد ز جملہ نطق

خوشا ہلال کہ ہم شکل این بناں آمد
 خوشا زمانہ کہ در تحت این عشاں آمد
 کہ آفتاب در و فکھل افحواں آمد
 گذشت بر اثرش امر کن فکاں آمد
 کہ گوش بر در دروازہ دہاں آمد
 شکافت برقع و قاسم حذر باں آمد
 دو عوطہ ز دنیۃ عمر جادواں آمد
 دو گام ز دوسر گنج شایگان آمد
 کہ راز سینہ اندیشہ بزباں آمد
 چہاں کہ نطق بنزدیک داستاں آمد
 چه گویت کہ دلہم چون زعم گراں آمد
 چه بر سر از ہوس مرگ ناگہاں آمد
 ز گریہ بر سر ہوشم خون فشاں آمد
 کہ چشم از ہوس قطرہ بجاں آمد
 سیاہ پوش تر از عمر جادواں آمد
 بنزد عقل کہ تاوان آن زیاں آمد
 ہاں کہ رفت بنزدیک من ہاں آمد
 چه گنہائے سعادت زباں جاں آمد
 چه گوہر مہتابانی آن زیاں آمد
 بہار باغ بہشتم بہ بوستاں آمد
 ز راہ تہنیت اینک بہ آستاں آمد

کہ عہد دولت بہاں شو فلاں آمد
کہ دورِ حشمتِ این رفت و دوآں آمد

ہمیشہ تار سد از آسماں گویں این کو
ز دورہ تو گویو باد آسماں تا حشر

در وصف کاشمیر

گر مرغ کباب است کہ با بال و پر آید
جلت کہ خرف گرود و آنجا گہر آید
از لطف ہوا چاشت نسیم سحر آید
اورا چ گنسہ محل گل دیز تر آید
آید سو کشمیر و گلکش بر اثر آید
تا بلبل شیر از دریں باغ در آید
گر پائے ہم خون گلم تا کسر آید
ز انسان کہ ز فانوس چراغے بناید
وز لعل او سیبِ قمر لعل تر آید
گو د عیبے گر نگرندہ است در آید
من جی حرم از زال فلک عشوہ گر آید
کو تر بسرش تیز تر و تشنہ تر آید
از نیمت سنگ و دہن تیشہ بر آید
آن باد کہ در منہ گر آید جگر آید
حریا کند میل کہ خورشید بر آید
گر ساغر چینی ز ہوا بر حجب آید

بر سوخت جانے کہ بہ کشمیر در آید
بنگر کہ ز فیضش چہ شود گوہر کینا
وانکہ بہ چین فصل کہ در ساعت گلزار
از بلبل خاموش دل باغ گرفت است
گل ہم چہ کند او صبا نواست کہ عرفی
کو نغفہ از شاہ گل جلد تہی باشس
نکست گل اما بشل برگ شانے
وقت است کہ گل بر کند پرودہ رخ باز
مہتاب گل از ہم بشکافد قصب شاخ
فردوس بدر وادہ کشمیر رسید است
زیبائی کشمیر گرش باعث عشوہ است
آن چشمہ کہ رضوان چو رود تشنہ بسویش
آں لاله کہ می گام تراشید ان خارا
در چاشت کہ از بنیم گل گرد نشان است
تا رنگ گلے کشد از نا لبش خورشید
از بس کہ کند جذب طوبت خط مشن نیست

گر سنگد لے اہل قطع غجر آید
مصمت شدہ تازخم دگر بر اثر آید
آید چو در صومعہ بروئے سفر آید
ہر لمحہ بزرگ و گرانہ نظر آید
ہر دم بنظر خوشتر و شاداب تر آید
بکشاے نفل بوکہ از آغوش در آید
ہر گم کہ صبا از چمنش حبلوہ گر آید
تا گھٹ گل مایہ صد در و سر آید
آید بوداع وے و با چشم تر آید
کیں فصل و فصل دگر م بر اثر آید
چنداں کند کثرت کہ وقت شر آید
آتاںہ چہاں کش بدل از دیدہ در آید
ہر گاہ کہ سیائے تو اشس در نظر آید
خون جگرش گل شود آنگہ بدر آید
بیم است کہ او سحرش بے اثر آید
کے از سر آن خاک بن خاک دگر آید
چوں یافت کہ آید بہ کجا بر اثر آید

حاجت بہ دوزخم از نمدش قطع محالت
ز اں کز بند و نشو و نما زخم سختین
کشیم بہشت ست فریبندہ کہ شبلی
طاوس مثالے کہ نہ افتازہ پروبال
زیندہ عروس کہ بفرودہ جمالش
ہر لحظہ کہ شاداب و ترش بنیم و گویم
یاد از روش خود کنم و زیم خداوند
چوں بوی گل آید کنم از انجمنش یاد
ہر گم کہ بغرم سفر از شوق تو عرفی
زاری کند ارشش بہت آغاز کشتاب
لیک از مہ خلعت کہ فی لطف جنابت
کشیم برود از او و والد کشمیر
کارش مہ انپاشتن چشمہ گریات
ترسہ کہ در بر خاک چو از شوق تو گریہ
از بسکہ تلایم صفت افتادہ ہوایش
منکہ تو اش آور و بہ شیسر و گرنہ
می آید و می سوزد ازین رشک کشمیر

ختم شد

انتخاب

قصاید حکیم قالی

برک

امتحان انتمیہ

جامعہ عثمانیہ

مطبوعہ

مطبع نظام دکن بازار علی سی میاں

دوح علی بن موسیٰ الرضا علیه السلام التمجید الثناء

(موت)

جو ابرو خیزد گوهر ریزد گوهر سبز و گوهر زرا
 شد گفتمی همه چیره به مغزش علت سودا
 باشک دیده و اسق بزنگ طره عذرا
 بروں پر سپر منده سوده درون پر لولو لالا
 چو در بزم طب زندان ز شوز شا بهبا
 زده بس در ناسفته زمستی خیسر زخارا
 چو شاه مصر در زندان چو ماه چرخ در ظلما
 و یاروشن گفتمی بهمن شده در کام از درما
 ز بس باران ازان اثر الی لطف گلشن و صحرا
 کشیده از طرب بلبل بشاخ سخ گل آوا
 ز بس الماس پاشیده باغ از اثر الی بیضا
 دزه رشک نگارستان ز بس از لاله مرا
 چمن ز در غرق پیرایه چو رنگین شا به عیسا
 چو او چون اثر او تا عمر و دیو چون دو کشد آوا
 ز بس کسوت کسوت ز اثر الی خلعت دیبا
 چنان از بل کشد لاله که سعادت فرق است اما
 بزنگ چهره نملان بوی طره حورا

گردون تیره ابری باه اداں بر شد از دیا
 چو چشم ابرین خیره چو روی رنگیان تیره
 شد گول چون شب عاشق گرفتہ چون افغانق
 تنش یا تیره آلوده دلش از شد آسوده
 بدل گلشن متن زندان گهی گریان گهی خدا
 چو دووی بر مو از نده پو دیوی مست آشفته
 شد خورشید نور افشان بجای جرم او پنهان
 و یاد تیره چه شیرین نهفته چهره روشن
 لب غنچه رخ لاله بروں آورد و تجناله
 زلفین او دمیده گل شمیمه طره نعل
 عذار گل خراشیده خطریحان ترا شید
 از و اطراف خارستان شده کیسه بارستان
 فگنده بر من سایه چمن را داده سرما یه
 ز بس مرغ جان پر دوش همش ز بهر آذره
 خورشید هر دم از گردون که پوشد بر تن با هو
 فغاند چمن ترال و ماند از من لاله
 کنون از فیض او بنان نماید از گل و یحجان

چمن از سر و دینبر هال خلق و کبشمر
 ز بس گلپهای گوناگون چمن چون صفت انکلیب
 ز بس خوبان فخر رخ گلستان غیرت خلق
 ز بس لاله زبس نسری دمن نگین چمن
 گل از بادوزان لزان و زان شکفتن از آن
 ز قر لاله و سوسن ز نور و نور و نستربا
 پیچو در با موز چو درستان صفت صفت و یجا
 تو گوئی اهل یک کشور بر بنه پاره بر بنه سر
 چمن از قمر و درین چنان لاله شست چمن
 غم بر پیشه امکان نهنگ تجو ایماں
 امام ثامن ضامن جزیش چوں حرم امن
 نهال بلع علیقن بهار مرغزار دین
 سحاب عمل را شاه ریاض شمع مالاله
 زخمش بهر فروزنده لبش یا قوتی ارزنده
 ز جودش قطره قلزم ز رویش پرتوی انجم
 بهشت از خلق ادبونی مجید از جود او جود
 ستاره گوئی میدانش بلال عی چون کانش
 قمر زنگی ز زحارش نکر طعمی ز گفتارش
 زمین آثاری از جوش فلک عشای از عشق
 خرد طفل دبستانش قمر شمع شبستانش
 نظام عالم اکبر تو ام شرع پیغمبر

دمن از لاله و عجم طر از قیمت و بیضا
 تو گوئی قمرش سقا طوس صبا گسترده و درغی
 همه چون نوش در پانخ می چون سیم در سیما
 ز بیوی آن ز رنگ این عود گلکش زمین نیما
 بی نمود گفت از آن کسا و عنسیه سارا
 دمن چون وادی این چمن چون سینه سینا
 ز کیولا انما ز کیو ز کس شهل
 چمان در جنگ سال اندر با موچ استفا
 که طوس از فر شاه دین برین ز کعبه خضر
 دلی ایزد متان علی عالی اعلی
 زمین از حرم او ساکن سپهر از غم او پویا
 نسیم ز نسیم بیبین شمیم دو حر طله
 خرد بر چه او داله روان از مهر او شیدا
 از آن جان فروزنده ازین فلک سخن گوید
 جنابش قبله مردم رواقش کعبه دلها
 بجنب حشمتش کوئی کرایاں گنبد مینا
 ز نعل ششم کبرانش غبار توده غمرا
 لبه با محرم دیدارش نهان چوں روح در اعط
 اهل در پیشه ز زمش ندارد دم زدن یا را
 بهر چه رخشانش ملک جیران تراز جیرا
 فروغ دیده حیدر سر در سینه زهر

ابد از بهیشتش آنی فلک در مجلس خوانی
 وجودش با قضا تا اتمام ز جودش اسوا حرم
 قضای پریشتمش فانی غیبت در پیش
 زمین کو کسیت در پیش فلک می در پیشتمش
 با نل بجز در کان بخشه خطا گفته جهان بخشه
 ملک مست جمال او فلک محو کمال او
 زمان را عدل از یور جهان از اوقات او بفر
 ز قدرش عرش تهادی جنه عرش خاکش تبار
 اهل را جود او مربع اهل را قهر او مضع
 رضای او رضای حق قضای او قضای حق
 کو اکب خست ایوانش فلک جبری خود خوانش
 رخسیر یاریهستی دلش سرمایهستی
 ملک را روی دل سورش فکر آقبا بر دیش
 جهان را او بود آمر چه در باطن چه در ظاهر
 کند از یک شکر خنده هزاران سروده را زنده
 روای قدس پوشیده بهضم نفس کونیه
 می از میای لا خورده سبق از اسوا برده
 ز دوده زنگ مکانی شده در فوج فنا
 زده در دشت لآخر که لا معبود الا الله
 شده از بس بیاد حق بجز نفی مستغرق
 روان را ز پرورده سر اید از در پرورده

بخوان پیشش زانے فرد زان بنیقه بهیضا
 حدوش با قدم همدم حیاتش با ابد همتا
 چو پای بنیقه شمشیر مهرد دنیا و ما فیها
 ده تا چون آسمان پیشش پیشش اینز و کیتا
 گر قسم کونهان بخشه ز بسیاری شود پیدا
 ز دریای نوال او جالبی لجه خضر ا
 ز ازا او زمان پرورد جهان او جهان سیر
 بلخ شوکتش خاری ریاض خست الما و پی
 فلک را قدر او مربع ملک را صدر او طبا
 دلش از اسوا می حق گزیده غلت غفقا
 بزیر خط فانش چه جالبقا چه جالبسا
 وجودش دایه هستی چه قطع چه در مبد
 بگر کعبه کوش طواف مسجد الاقصی
 یا مراد شود دعا در دیوان قضا طهر ا
 چنان کز چهر خشنده جهان پیرا هرتا
 به نرم انس نوشیده می و حد ز جام لا
 و ز انیس سر بر آورده ز جیب جامه الا
 چو مده در نورانی چو آب در جلا در در با
 ز کاخ نفی بسته ره بخله نگاه استقا
 چنان با حق بنده طمع که استناب استنا
 بی گیر در خرد خوده تبا اهل ابر بری کالا

رموز علم اورسی بود و وقتی شکر نیسی
 ز بی زردان شناخت دگیتی خوان احسا
 تباره میخ حرکات زحل بنددی مدگت
 بسر از لطف حق تاجت هر قشع منجبت
 پس زباده آدم بهین سپرای عالم
 تویی غالب تویی قاهر تویی باطن تویی ظاهر
 مالک را تویی رب هر ممالک را تویی زیور
 تود در ممره امکان خدا فندی پس زور
 تویی بر نفع و ضرر قادر تویی بر خیر و شر قاهر
 تو جسم شرع را جانی تود در محصل را کانی
 تود انانی حقایق را تو بنیانی و قایق را
 هزار ماه تا ماهی ز حق پر دانه شای
 زمانه از تو افروزیش زمین را از تو آیش
 بلکه قدرت داور تو بودی آفرین گستر
 زودت حلقه گردن ز تیغ شعله کاوش
 اگر لطف تو ای داور نگر و خلق را بر سیر
 ز بی ای نخل باغ دین گت اندر دیده چنین
 در اوصاف تو قافی و در دوا و سخن دانی
 سخن تخم است داور و مقلد تبارع الی الی
 قعالی اندر گرش خوانی سعادتمند گرش رانی
 گرش خوانی ز بی بازل و درش رانی خبی عابد

چو داند ذوق البسی رموز علم الاسماء
 ضعیف ترک فرانت جانز اعو و العی
 ز بنیم چشم جانکاهت فلک رانج استخا
 با طاقرب معراجت سبحان الذی استخا
 چو خیر المرسلین محرم نخلو نگاه او ادنی
 تویی نهای تویی آمر تویی داور تویی دارا
 محامد را تویی منظر معارف را تویی منشا
 چو در گنجل چو در تن جان روان حکم تود را
 تویی بر دیو و دهر و دهر تویی بر نیک و بد دانا
 تو گنج کان زیدانی تود انی ستر او جا
 تو رویای شقایق را ز انانست صخره صفا
 گر آفرانی و گر کاهی نباشد از گستر پروا
 روانه از تو آرایش خردا از تو استغنا
 زاده چارکان مادر نموده هفت کان آبا
 ز قیمت نظره جموں ز ملک خطوه بیدا
 ز آه خلق و دشمن قیامتها شود بر پا
 نماید خوشه پودین کم از یک دان خرمای
 کند امر فرد و مقانی که تا حاصل بر فردا
 فغانه دانه در زمین آن که چنید خوشه در چو را
 بهر حالت که پیدانی تویی مستر تویی مولی
 گرش خوانی شود خوشدل و درش رانی شود رسا

گزش خوانی غناک اندوش رانی هاک شد
 گزش خوانی شنا گویدوش رانی دعا گوید
 الا اور نه نیساں دماذ گل ویرجاں
 چولاله زایرت خرم چو گل باخمی توام

بهر صورت جزا کلد کما تبغی کما ترضی
 نترسد بر ملا گوید ستم زیا کرم زیبا
 بروید نبل از بتاں برآید لاله از خارا
 چو رجاں نبر ونگین دم چو نبل استاں پیرا

دستاویز شایسته اسلام الہدیین شایعہ از علی خاں ملک لکھنؤ

فرو بگرفته گشتی را بیلغ و رابع و کوه و در
 شیخ از نسرین ہوا از زمین از گل تل از بنہ
 زار و آتھوان و لالہ و شاہ اسپرم ہتی
 عقیق و گہر بادست و پیر و زہ را ماند
 ز صنع از وی نمونہ مات و ہاتم و جہر
 کنوں کر نخل شمشاد و بلغ و بوستاں دارد
 بصحن باغ و طرف رابع و زریس و و پای جو
 بوترہ باجی شتکول و شوغ و شنگ و بی پروا
 سمن خوی و سمن بوی و سمن روی و سمن سیا
 برش و بیافرش زیبا قدش طوبی خدش خبت
 بیالاکش بیما خوش بود گلش بخو آتش
 چو سہیں سروں کش مت روی و موی و چہرہ
 کفش ز کین کش گلش شکلش کشش کشش
 دو ہاروت و عواروت و دو کلمہ کہ دو مر جانش
 را مت از غم و اندیشہ و فکر و خیال او

نم ابر و دم باد و قف برق و غوث مندر
 جو اصل باغ شاہین چشم و مدہ تاج و بلوطی پر
 عوا اسود زین امیض و سمن احمد صہب انصر
 شقیق و شبنماید و بوستاں افزود و سینہ
 اگر گوشا اگر از رنگ اگرانی اگر آذر
 چمن زریں سمن نگین زین آئین ان نور
 بزین کام و بچو کام و بخور جام و کیش ساغر
 سخن پرداز و خوش آواز و آسون ساز و جلیت
 پری طبع و پر زاد و پری چہر و پری پیکر
 نقش روشن جہش جوشن خوش گلش لبش شکر
 بی چشم آمو بقدا نازد بخد متیو خط عبیرہ
 مہ روشن شب تازی گل سوزی می احمد
 بخوش بر و سوسن رخ گلشن متن مرمر
 راز خواب و پراز تاب و پراز آب و پراز شکر
 قفا شکل دو پا در گل عواد دل مہوس و مہر

ز عشقش چون انار و نار و وار و انار و اوارم
 ولیکن باز از نو نام کمال ماه و در فو شب
 طراز تاج و تخت و دین دولت الهی
 ملک اصل ملک نسل و ملک اهم و ملک امت
 عدو بند و طغر مند و سپهر جوئی و سپهر پیشه
 قوی حال و قوی یال و قوی بال و قوی باز
 شهنشاهی که بت او را بطبع و طبع جهان در
 تحاقق خواهی و قیافتی و ان معاد کج بلارکن
 رفیق فضل و رفیق بل و خلق خوب خلق خوش
 برای و فکر و طبع و ضمیر نثر جان و انی
 زهی ای بزین و اندام و چشم و جسم بد جرات
 حامی و در حال و تحت و اقبال و مراد
 و آرزوی که گوش و بوش و جان و دل و نام
 زهم تیر و تیغ و گرز و گویال و کوان و گود
 خزان و سنگ و پاشند گرز و زرد خاک سبند
 بلا کاز و بدن آهن ناس آتش زمین کوره
 دلیران از پی جنگ و نبرد و فتنه و غوغا
 تو چون ببر و پلنگ و پیل و فرخام از کین خیزی
 زیرت او پی چالاک چیست مچایک چیر
 سرین و ستم و ساق و سینه و کتف و میان
 دم اندام و یال و باز و زین و درکاب او

بری گفته ولی گفته تنی جفته قدی چنبر
 بطبع و طبع و جان و دل شنای فکند از بر
 که جوید نام و اندک نام و پاشد سیم و بخش زر
 ملک طبع و ملک خوی و ملک روی و ملک نظر
 عطا بخش و صبا بخش و سما قدر و سخا گستر
 جهانجوی و جهانگیر و جهاندار و جهان داو
 قضا آید قدر طالع ملک خادم ملک چاکر
 فلک پایه گردنمایه با سایه ماهیون فر
 دلش صافی کفش کافی دیش شنای خوش انور
 خرد مغفول نهر کنول شغف مغفول شرف مغفول
 عصب زنجیر درگ شیر و شرکای تیر مو شتر
 سپهر آهن قضا قبضه شرف صیقل طغر جوهر
 غوکوس و نگ خوش و سر گرز و دم خنجر
 قضا با بیم قدر حیران زمان عاجز زمین مضطر
 بسم اشهب بدم ابرش تنگ او هم نعل اشقر
 تیر چنگ و سپهر ندان نفس و دم سرک آهنگر
 روان و در صف و دهن پرف سارکف پهر بر
 بکف تیغ و سپهر خفتان بن دوع و سبر مغفر
 شخ آشوب زین کوب دره و انکام قوی پیکر
 سلطه و سخت و بار یک فرخ و فر به و لاغر
 شرع و ذر و رق و بلا و خون و غشه و نگر

بیش باد و شمشندان تنش ابرو کش طوفان
 یک آنک جنگ غم و جنبش رکند آذنی
 یک ناور در زخم و کله چشش ز هم در می
 بدست از هم تیر و تیغ و گرز و بزرگ انداز
 شهاب آانی از دور و غم و رنج و الم گشته
 سز در کز فیض فضل وجود و نذرت زین آسود
 نیند و حمد و لوح و کبر و توصیف گرش باشد
 الا تا زاید و غیره الا تا رو بد و سر زرد
 حسود و دشمن و بدگوی و بدخواه ترا با او
 بسال و باور و زو شب بو ویند و لو جاب است

کفش برف و خویش باران و شبنم غنمشند
 دو صد دیو و دو صد کیو و دو صد نیو و دو صد
 دو صد پیل و دو صد شیر و دو صد ببر و دو صد اژدر
 نان قارن سپهر تیزن کمان بین کم نوز
 قدش جنگ و تنش تار و دمش نامی و دمش
 نهانش نخ و چین شاخ و شاخس برگ کزین
 محله آمد شجر خامه فلک نامه جهان دفتر
 نم از آب تفازار و گل از خاک و خزان صر
 بسر خاک و چشم آب لب باد و بل آذر
 کجک بر سر خاک در دل حکم بالی حکم بستر

فی السمطات

و شمشاد و شمشاد و شمشاد و شمشاد
 و شمشاد و شمشاد و شمشاد و شمشاد
 و شمشاد و شمشاد و شمشاد و شمشاد
 و شمشاد و شمشاد و شمشاد و شمشاد

بقیه رسته ازین بطرف جو سار
 زنگ اگر ندیده چسان جهد شتر آرد
 و یا گسته حورین ز زلف خویش تار
 بر گهای لالین میان لاله زار
 که چون شتر آرد چه جهد زنگ کو مهار
 نخزده غمیر عاصش چو ابرنگ شیر شده

گناہم کہ بچوں بدام غم اسیر شد ز پالکندہ دلبرش چو خوب و تکبیر شد

بلی چنین بزدل ز عاشقان نگار ہا

دوین بہار ہر کسے ہوا سی راغ داروا بیاد باغ طلعتی خیال باغ داروا

بتیرہ شب ز جام می بکف چراغ داروا بہین دل منت و بس کہ درو و ذائق داروا

جگر جولال پز خون ز عشق گل غدار ہا

بہار راچہ سکینم چو شد ز بہار من کنارہ کہوم از جہاں جواد شد از کنار من

خوشا و خرم آنکھی کہ بود یاریار من دوزخ مشکبار او پنجم اشکبار من

چو چشمہ کہ اندرو شنا کنند مار ہا

غزال شکوی من ز من خطا چہ دیدہ کہ ہجو آہوان چین ار آن خطا میدہ

بنفشہ بوی من چرا بجز آرمیدہ نشاط سینہ بردہ باط کینہ چیدہ

باز نقل آشتی بس است گیر و دار ہا

بصلح و رکنام آزد دشمنی کنارہ کن دلت رہار نمید بزودت انتشارہ

ویا چو سچہ رشتہ ز زلف خویش پارہ کن براد بہ بند صد گرہ ڈان میں اتخارہ کن

کسخت عاجز آہم ز رنج انتظار ہا

نہ دلبری کہ بر رخس بیاد او نظر سرکنم نہ محرمی کہ پیش او حدیث عشق سرکنم

نہ ہبہمی کہ کیدش ز حال خود خیر کنم نہ بادہ محبتی کہ زو دلغ تر کنم

طبع را فراغتی کہ تن دہم بکار ہا

کسی نہ بر سد م خبر کہ کیستم چہ کارہ ام نہ مقتیم نہ محنتب نہ ز بادہ خواہ ام

نہ خادم سا جام نہ موزون منارہ ام نہ کہ خدای جو شقان نہ عال ز دارہ ام

بستنیہ دولتتم نہ جزو مستشار ہا

بہشت راچہ سکینم تباہت من توئی بہار و باغ من توئی ریاض و کشت من توئی

بدل نه غایبی ز من که در سرت من تویی

چو بود لب تبار ما

مین ز سینه خطت بخرتی چمن شود

سمن چه بنگر درخت بجان دلشمن شود

نگاری از نگار ما

که بابت طهیز از بختلی نیس زردا

ز اضطراب عشق تو چو آسمان بلرزدا

بسان خاکسار ما

ز چشم خویش می فشان ز لعل خود پیالده

نه بجز نقل لبه مرا لبب حوالده

برای میکسار ما

نهال را چه میکنم که ز ایل غرس نیستم

بجفظ کشت عمر خود کم از مترس نیستم

همی ز کشت زار ما

بیارگاه تهنج بزم طوس منجورم

شراب گبر سپیچشم می جو سس منجورم

برگ گوشتار ما

چو سال تازه میشدی می قدیم داشتم

دل جواد پر سهر کف کریم داشتم

گذشت روزگار ما

بیچ روی نمی ز هیچ کس نمی کشتم

بکن هر آنچه میکنی که سر نوشت من تویی

نهفته در عروق من

دمن ز خنده لببت عقیق ز امین شود

چمن ز جلوه رخت پر از گل سمن شود

از آنکه ننگر و چو تو

به پیش شکر لببت چه دم زند طهیز زدا

خیال عشق روی اگر ز من بوور زدا

همی بودت تمام

بت دو هفت سال من مرا می دو سالده

نگار لاله چهر من می برنگ لالده

که در اجبت نقل و سنی

بهل کتاب را بهم که مردورس نیستم

شهر اجم آشنارود که مردورس نیستم

که منع جانور کند

من از شراب میجویم با ناک کوس منجورم

پیاله های ده سنی عالی روس منجورم

نه جو گویم که خود کم

الا چه سالها کس می دیدیم داشتم

پیاله و جامها ز زرد سیم داشتم

چو خوش بازار و چشمتم

کنون بهم ارچه غلسم ز دل نفس نیشتم

کشدیم ارچه پیش ازین سپس نکشیم	فغان ز جور نیستی بد اورس میکشیم
رمانده ز افتخار ما	مگر بد آنکو صدراهم

کریمیه که از کرم حساب زرفشان بود	صفیه که از صفا بهشت جاودان بود
عفاف اوست که از لجاجت حیم جان بود	فرشته زمین بود ستاره زماں بود
مصون ز زینش خار ما	کلیش ز نوش حمتش

شبهی که هست ز در و شب زمانه در پناه او	سپهر عصمت و جیا که شاه اوست ماه او
الانزاده مادری شبی قرین شاه او	سپهر و رقباى او ستاره در کلاه او

سزاست افتخار ما	بخور ازین شرح افش
ز کاینات منتخب سر و ج و چادر گوهرش	یکایکه از شرف دو عالمند چاکرکش
بهشت خلد و نه فلک نکلند و سار مهرش	بیخ حس و شش جیت نثار هفت اخترش

نه ده نه صد هزار ما	خلق و داده بیم دوز
از آنکه بدر هر کسی به بیند شش معاینه	میان بدر و چهر او بیس بود سپاهین
که عکس هم ننگند چو نقش جان در آینه	ولیک بدر چهر او گمان بر هم بر آینه
مرا این حدیث بار ما	خود از خرد شنیده نام

و گرنه بهر ستر رخ چه لازم احتجاب او	بحکم شرع احمدی رواست اجتناب او
و گرنه شرم او بدی حجاب آفتاب او	جیای او حجاب او عفاف او نقاب او
شکافى حیدر ما	شعاع نور طلقش

بهشت عدن آیتی ز خلق مشکبوی تو	زهی فلک به بندگی ستاده پیش روی تو
نهان ز چشم و در میان همیشه گفتگوی تو	تو عقل عالمی از کسی ندیده روی تو
کشاده شیر خوار ما	زبان بشکر حنت

وجود کائنات را او گر بهیج نشود	خصایل جمیل تو به هر هر که مبنگردد
--------------------------------	-----------------------------------

چو ذره آفتاب را بچشم دریا آورد
 بی ز وجود کجنگد
 ز بهر آنکه هر نفس ترا بجان شناکنم
 حیات جاودانه را نمانی از خدایم
 ز گوهر تنای خود
 فرسختت نثار ما
 چه بتمم ز سر و ماں که اصل بر روی توئی
 جهان پر ملال را بهشت حرمی توئی
 بجان عمر سیدگان بیاویزمی توئی
 بی نشان از من بمردوزن نثار ما

ختم شد

انتخاب

قصاید معدی

برک

امتحان انجمن میریڈ

جامعہ عثمانیہ

مطبوعہ

مطبع نظام دکن بازار علیسی میان

فی یح ایک انو

✦

این منقہ بر اہل زمین بود از آسمان
 تا گردان روی زمین منجر شدند
 اقصای ترو بحر بنا یکد عدل او
 بوی چین بر آمد و برف جبل گداخت
 آن دور شد که ناخن دژند و تیز بود
 بر بقعہ کہ چشم عنایت کند خدای
 شامی کہ عرض لشکر منصور اگر دیدہ
 گر تا خلق بلشکر سپارہ آورد
 سلطان روم دروس بہت دیدہ خراج
 ملکی بدیں یاقوت و حکمی بدیں سنق
 ای پادشاہ مشرق و مغرب با اتفاق
 حق را بر دوزگار تو بر خلق منعی است
 در روی دشمنان تو تیری نیوفتا و
 ہر کو بہ بندگیست کہ بہ تاج یافت
 باشیر چچہ کردن رو بہ نہ عقل بود
 سر بر نان نیزہ نکردیش روزگار

وین رحمت خدای جہاں بر جہانیا
 گردون نہادہ بر خط قسمران ایخان
 آمد ز تیغ حادثہ در بارہ امان
 گل با شگفتن آمد و لمبیل بہوتان
 دوان روزگار رفت کہ گر گئے کند شباں
 فرماند ہی گمارد بر خلق مہرباں
 از قیرواں سپہ کشند تا نما و راں
 از ہم ہوفت مند شتر یا دفر قداں
 چھیال دہند و مند بگردن کشند قداں
 ز نوختہ اند بر ہمہ شہناسہ داستان
 یک کترین بندہ تو پادشاہ نشان
 کلند رحاب خلق نیاید حساب آن
 کہ بہ بیت تو پشتند او ند چون کماں
 نہ نہاد مدعی سرور سر نہا و جاں
 باطل خیال بہت و خلاف آتش گماں
 گر سر بہ بندگیست نہادی بر آستان

کجخاک را چو داند روزی تمام شد
 گردون شان قهر به باطل نیز نند
 اقبال نمانده به کوشش نمی دهند
 بخت بلند باید و بس گفت زور مند
 هر بوجی نظر بیکی می کند سپهر
 بجی نشان که دولت باقیمت برود
 ای باد شاه روی زمین دور از انشت
 تو کجا کام جادو ان منتصور نمی شود
 تاوان که بخل میکند و گنج می نهد
 یارب تو هر چه برای صوابت فعل خیر
 آجوی طبع بنده چنین مشک میدهد
 پیووه بر بیله زمین این سخن گرفت
 سعدی دلاوری و زبان آوری کن
 گرد در عیار نقد ترا بر محک زنند
 لیکن حکم آنکه خداوند معرفت
 گر چون بنفشه سر بسخن بر نمی کنم
 چون غنچه حاقبت لبم از یکدگر رفت
 یارب دعای پیر و جوانت رفیع باد
 دست لوک لازم فتر اک دولت
 در اتمام صاحب صدر بزرگوار
 اکفی الکفایه روی زمین شمس وین ملک

انبیش باز نیاید به آشیان
 الا که که خود بزند سینه بر شان
 بر بام آسان نتوان شد بزدان
 بیشتر خاک بر سر تلاح و بادبان
 هر بدتی زمین یکی میدهد امان
 کاین باغ عمر گاه بهار است و گاه خزان
 اندیشه ثقلب دوران کون زمان
 خرم کس که زنده کند نام جادوان
 مزدور دشمن است تو برودت ان نشان
 اندر دل وی انگن در بدت او بران
 کز پارس میرند بتا آتش ارغوان
 هر دم نمیرند که خود میسر و دوران
 تا عیب نشمرند بزرگان خورده و ان
 بیار زر که پس بدر آید با متحان
 داند که بومی خوش نتوان داشتن نهان
 فکر از ولم چو لاله بدر میکنند زبان
 تا چون ننگوفه پر زر سر خم کنی دهن
 تا آن زمان که پیر شوی دولت جوان
 چوں پای در کتاب نهی بخت مهال
 فرمانروای عالم و علامه جهان
 جانب نگاهدار خدای و خدا یگان

قدر جهان روی زمین پیش او کہاں
 با بحر کف او خبر سحر و اسہم کہاں
 لیکن روستا نظم لالی برسیدہاں
 وی سائے خدا ہی بسے سالہا کہاں
 زاد از بیلان سخن گوی مدح خوں
 دشمن بچوب تپو جودل بر کشد زفاں

صدر جهان و صاحب صاحبقران دست
 گر متفقی سجد و بتو دی نہ گفتے
 نظم مدح او نہ باندا زہ من ہاست
 ای آفتاب ملک بسے روز ہا تاب
 خالی مباد گلشن خضر ای محبت
 تا بردرت بر رسم بشارت ہمین زند

فی مدح خصا علی الدین جوئے

اگر تو باز بر آری حدیث من بدہاں
 بعید وصل تو من خویشتن کنم قرباں
 تفاوتی نکند قرب دل بچند مکان
 ہم احتمال جفا بہ کہ صبر بر ہجر اں
 مجلسش نکلد اردو کہ بر کشد پیکان
 من از تو بر کنم مہر و نگم پیاں
 بحر کہ دیر بدست افتد چنین از راں
 کہ جاں نشاں نکنی روز وصل بر جاں
 کہ خوشی متن زوہ ایم آگینہ بر سداں
 تو قدر دوست ندانی کہ دوست ہای جاں
 بیار ساقی و مار از خویشتن بر ہاں
 کہ دور عمر خیاں میرود کہ برق پیاں
 دریں قضیہ کہ گرد و جهان پیر چواں

شکر بشکر و ہم درد ہاں شروہ دہاں
 بعینیت اگر تو بعد باز آے
 تو آں یکہ چو غائب شوی ز دل بردی
 قرار یک نفسم بیو دست می ندہد
 محبت صادق اگر صاحبش بہ تیر زند
 بدوستی کہ وفا گر کنی و گر کنی
 وصال دوست بجاں گزیرت گرد
 کہ ام روز دگر جاں بکار باز آید
 شکایت از دل نکلن یا ز توان کرد
 ز دست عدت بنا لیدن آدمی سدا
 گراں بد بیج صفت خویشتن بماندہد
 زمان باد بہار است داو حیض بدہ
 چگونہ پیر جوانی و جاہلی نہ کند

که بردخت زنده باد نو بهار افشان
 نیز از حلقه بر آزند مختلف ایوان
 قیامی سبز که تاراج کرده بود خزان
 نیز از طبله عطار و دخت باز رگهان
 که تا بلوغ دهن بر نگید از پستان
 که هر چهار بهم متفق شوند ارکان
 زمان بر که آفتاب است و صفت ایوان
 بزیر سایه زربر کنسار شادروان
 ازین هوا که درخت آمده است در جوانی
 چگونه جامه درید است دسر و سرگردان
 که گل ز رخا بر آید چو یوسف از زندان
 که بوستان بهار می و بلخ لالستان
 که ام سر و با لایقت در بستان
 بخیر خضر نتوان گفت و چینه حیوان
 منقر عیش بود سایبان و سایه بان
 مگر سایه دستور پادشاه جهان
 سپهر حشمت و کوه وقار و کوهف اماں
 علاء دولت دین صد پادشاه نشان
 نهند بر سر و پس سر نهند بر فرمان
 که تربت بسزاوار مید بد زندان
 نه گسترده چنین سایه بر بسط جهان

نظاره چمن اردی بهشت خوش باشد
 هند سان طبیعت ز جامه خانه عجب
 ز کارگاه قضا بردخت پوشانند
 بگل چمن از رنگ و بوی باز کنند
 بهار میوه چو مولود ناز پر درده است
 نه آفتاب منفعت کند نه سایه گزند
 اوان منقل و آتش گذشت و ناله کم
 با طالع بوبند از بزرگ عیش بنه
 تو گر برقص نیای تکلفت جانوری
 ز بانگ و شغله بلبلان عاشق مست
 خجل شوند کنون دختران مصر حین
 تو خود مطالعه باغ و بوستان کنی
 که ام گل بود اندر چمن بزیا بیت
 چگویم آن خط سبز و دهن شرمینت
 بچند روز و در کافق کرم شود
 تو کافقاب در مینی هیچ سایه مرد
 سحاب رحمت و دریای فضل و کان کوم
 بزرگ صدر نشین پادشاه روی زمین
 که گردن آن اکابر تخت فرانش
 اگر حسود نه راضی است گو بر خاک بمیر
 منافه است چنین آفتاب بر آفتاق

فراخ مایه نفلش چو جای حصر و بیان
 که فهم بر تو اندک گدشتن از کیوان
 در و نفنون فضایل چو دانه در رساں
 زبان طعن نهد در بلاغت سبحاں
 که از سیحان جال و از علی شیطان
 امیدست که فردا رحمت و رضواں
 چنوز سنبله باشد که رفت در مینراں
 که فکر و اصف از و منقطع شود حیراں
 ندید مثل تو چندان که میکند دوراں
 بعدل و عفو و کرم تشنه و ز ادب زیاس
 کدام فکر تو آن گفت در مقابل آن
 حمایت تو گویم عنایت سبحاں
 که گر گن گله یار نباشد شش عدواں
 بدو عدل تو خبر بروخت بارگراں
 که شرمسار شود مدعی بلا بر ماں
 چگونه وصف تو گوید زبان بخت خواں
 که شرح کرمست را انمیرسد پایاں
 زبانه نیزند از تنگی نای دل بزباں
 ولیک می توان بستن آب طبع رواں
 با اتفاق برون آید از دریچه دماں
 که راه روی تو مار ابوخت چون گستاں

بلند پایه قبرش چه جای فهم و قیاس
 بگرد همتش اوراکت آدمی نرسد
 بر دو محاسن اخلاق چو رطب پر بار
 چو در صحیفه املا رواں شود تلمش
 چیاں روند و رمندها بل بدعت از نظرش
 بنواز و نعمتش امر و حقی نظر کرده است
 کسان ذخیره زد دنیا نهند و غنمه او
 بزرگوارا شرح معالیت که دبه
 بگرد لفظ عالم سپهر دائره کرد
 که دید تشنه ریاس بجز تو در عالم
 خدای را بتو فضلی که بر جهان داده است
 خنک عراق که در سایه حمایتت
 زپاس تو نه عجب مد بلا دفرس و عرب
 بروخت امیدت همیشه باد که نیت
 سپهر با تو برفت بر ابر می نکند
 چو حصر منقبت در تسلیم نمی آید
 من این قصیده بیایاں نمیتوانم برد
 سخا طرم غزلی سوزناک میگذازد
 نخواستم و گر این باد عشق پیوودن
 درون خانه ضرورت چو آتشی باشد
 تر اگر گفت که برقع بر آن گن ای قنآن

تجدید مطلع

پری که در همه عالم سخن موصوفت
 بدست این نگارین چو در حدیث آئی
 دل از جفای تو گفتم بدگیرم بدبسم
 لبان لعل تو با هر که در حدیث آید
 اگر نه از جراحت نمی تو بر دل ریش
 عوام خلق با گشت مع نمایندت
 ز خلق گوی لطافت ربوده امروز
 چنان که صاحب عادل علما و دولت بود
 جمال عالم انسا و عین اهل ادب
 بروج قصر معالیش از آن رفیع تر است
 من این سخن نه سزاوار قدر او گفتم
 چو مصطفی که عبارت بوصف او رسد
 بفاعت من و بازار علم و حکمت او
 سم خجالتی از پیش بر نمی آید
 اگر نه بنده نوازی از آن طرف بود
 ستاع من که خرد در دیار فضل و هنر
 و لیک با همه جرم امید مغفرت
 مرا قبول شما نام در جهان گترود
 ملاذ اهل دل و امن جان و راحت خلق

ز شرم چون تو پزیراوه میشود پنهان
 نیرا دل بری ز چرخ ازین دستان
 کسم سخن تو ای دستان ندانم
 بر استی که چشمش میوفتد مر جاں
 دوای دردست آن دلمان سرجم و ان
 من از تعجب انگشت فکر بردندان
 که دل بدست تو گوی است در خم چو گل
 بدست فتح و طغر گوی بر او زمین
 که هیچ عین ندیده است مثل او انسا
 که تیر و هم برون آید از کمان گماں
 که سعی در همه بانی بقدر وسع توان
 دلی مبالغه خویش میکند حتاں
 مثال قطره و جلالت در شمع عمماں
 که در چگونگی بدیاریزند و لعل بکاں
 من این شکر نفر تا دمی بخورستان
 حکیم راه نشین را چه وقع در یوناں
 که ترکه نیز بود در مواید سلطان
 مرا بصاحب دیوان قبول شد دیوان
 که باد تا بقیامت بدولت آبادان

بمرد و بیچ نبرد آنکه گرد کرد و نمود
 چو خیزی از تو بغیری رسد فتح شناس
 کرم بجای خردمند کن چو بتوانی
 سخن دراز کشیدم باعث ساد قبول
 مرا که طبع سخنگوی در حدیث آمد
 اگر سفینه بشمرم روان شود چه عجب
 تو که وجودی دمن در میان در طاق
 و وزیر خواهی از کردگار فرد حلیل
 خلاف نیست در آثار بر دم معرفت
 فلک ساعد و اقبال یاد و نعت میس
 زمانبات فلک در پناه بار خدای
 های سعادت سایه باد بر سر خلق
 بدین دو مصراع دیگر که ختم خواهم کرد
 دو چیز حاصل عمر است نام نیک ثواب

بجو ز بخش بد ه ای کسی توانی مان
 که رزق خویش بدست تو میدهد همان
 که ابر کم ننگد در زمین خوش باران
 که رحمت تو بختد هزار این عصیان
 ز هر کبی است که بازش موان کشید عتای
 که میرو و بسرم از تنور دل طوفان
 مگر بشیر طاقالت اذ قسم بکبران
 دوام دولت دنیا و ختم بر ایماں
 که دیر سال بماند تو دیر سال بمان
 تمت درست و امیدت دعا و حکم روان
 ز حادثات قرآن در حمایت قرآن
 بام حادثه بام مخالفان ویران
 امید هست تخمین و کوشش بر جان
 درین دو در گذری گلشن علیها فان

عظ
 فی النصائح والموا

ای نفس اگر بیده تحقیق بنگری
 ای پادشاه وقت چه وقت فرار سد
 گر پنج نوبت بدقتصر میزنند
 دنیا ز نیت عشوه ده و در تن و لیک
 آهسته رو که بر سر بار مروم است

در ویشی اختیار کنی بر تو انگری
 تو نیز با گدای محلت برابری
 نوبت بدگیری بگذاری و گذری
 با کس بسر نمیرد او عهد شوهری
 این جرم خاک سا که تو لعون بر سری

دیگر که چشم وارواز و مهر ادری
 دل میرد بغالب اند و و چادر ی
 در چو فلکند غمزه خواباں باحر ی
 بانفس اگر برائی دانم که نشاط نما
 ای بی منبر بیمه که از گریه کستری
 در ورطه که سو فندارد شناوری
 در کار آخرت کنی اندیشه سهری
 ای با معاملات همه پیچ میخسری
 نزدیک عارفان حیوان محقری
 در صورتش نماید زیبا تر از پرسی
 نیکو نهاد باش که پاکبزه جوهری
 نشانش قدر خویش که دریا ی گوهری
 لیکن چو پرورشش بودت و از دوری
 نشانش قدر خویش که گوگردا حسوی
 که بر هوای عالم دو حاشیاں پری
 کاندز طلب چو بال بریده کبوتری
 در اوج سده گوش که فرخنده طابری
 بیدار باش تا آبی راه نسپری
 کاندز کنند دشمن آهسته خجری
 راهی بسوی هادیه اکنون میختری
 در حلقه بصورت دچوں حلقه دوری

آبتنی که این همه فرزند زاد و کشت
 این غول روی ببتی کوه نظر فریب
 باروت را که خلق جهان سحر از و برند
 مردی گمان مبر که بسیر نجات و زور
 باشیر مریت سگ ابلیس حمید کرد
 بشدار تا نیلگندت پیروی نفس
 سرور سر بود مهوس کرده و باز
 دنیا بدین خریدنت از بی بضاعتیت
 تا جان معرفت کند زنده ات بنحوض
 بس آدمی که دیو پرستی غلام اوست
 که قدر خود بدانی قدرت افزون شو
 چیدت نیاز و آزد و اند ببرد بجر
 پیداست قطره که بقیمت کجار سد
 گر گیمیاں دولت جاویدت آزد دست
 ای مرغ پای بسته بدام هوای نفس
 باز سفید روضه انسی چه فائده
 چون بوم بدخبر منگن سایه بزخواب
 آراه دوزخ است که ابلیس میرود
 در صحبت رفیق بد آموز همچون
 راهی بسوی عاقبت خیر میرود
 گوشت حدیث میشود هوشی خنبر

دعویٰ کنم بترسم از دیگران بعلم
 از من بگوی عالم تفسیر گوی را
 بار درخت علم ندانم مگر عسل
 از صدیکه بجائے نیاورده شتر ط علم
 علم آدمیت است وجوانمردی و آوا
 بر علم را که کار بندگی چه فایده
 امر و زغرة فصاحت که در حدیث
 فردا فصیح باشی در موقت حساب
 در عهد نزار خدر بگویی گناه را
 مردان بسوی درنج بجائی رسیده اند
 ترک مواست وادی دریای معرفت
 در کم ز خویشتن بحقارت نظر کن
 در بهینر مال کند فخر بر حکیم
 فرمان بر خدای که همان خلق باش
 عمری که می رود بهمه حال چه کن
 مرگ آنک از دهای دانستی چ
 فارغ نشسته بفراخی و کام دل
 آری گرت بگو عزیزان گذر بود
 تا نجا بدست و اقد منی خلیس وار
 فرق عزیز و پهلوی نازک نباده تن
 تسلیم شو گرا اهل تمیزی که مافان

چون کبر کردی از همه ودان فرزندی
 گرد در عمل نکوشی نادان مفسری
 با علم اگر عمل نکنی مشاخی بی بری
 و زحمت جاه در طلب علم دیگری
 ورنه دوی بصورت انسان مصوری
 چیتهم از برای آن بود آخر که بگری
 هر نکته را هزار دلائل بیادری
 مگر علی نگویی و عسذری نیادری
 سر شوی کرده را نبود زیب دختر
 توبه منبر کجارسی از نفس پیروی
 عارف بذات شوند بدلق قلندری
 گر برتری به مال بگو بسو بر ابری
 کون خزش شمار و اگر کا و غنبری
 این هر دو قرن اگر بگیر فی سکندری
 تا در رضای خالق بیچون بسبر بری
 لیکن چون غم ترا که خواب خوش اندری
 باری ز تنگنای لحد یاد ناوری
 از سه بنه غرور کیانی و سروری
 در هم شکسته صورت بنهای آذری
 سکیں انجشت باشی و خاک بستری
 بر دند گنج عافیت از گنج صابری

فرزنده ایت خدا را غمش مخور
 گر مقبل است گنج سعادت برایت
 پیش از من و تو بر رخ جانها کشیده اند
 آنرا که طوق مقبلی اندر ازل خدا
 ز تبار نپند من پدرازه است گوشدار
 منگ از فقیر اشعث و اغبر مدار از آنکه
 دامن گلشن ز صحبت ایشان که در بهشت
 روزی زمین البلعت ایشان نور است
 در بارگاه نامل سعیدی خرامم اگر
 گر که خیال در سرم آید که این بنهم
 بازم نفس فرود از مولی فضل
 شرم آید از بفاست بی قیمتیم و لیک

تو کیتی که بز خدا بند پروری
 و رند بر است ریخ زیادت چه میری
 لطفا ای نیکبختی نویل بد اختسری
 روزی نکرد چون نکشد غل مدبری
 بیگانگی مورد که در دین برابری
 در وقت هر گ اشعث دور گور انجری
 دامن کشان سندس و خضرند و عبقری
 چو آسمان بزهره و خورشید و شترهای
 خواهی ز یاد شاه سخن داد شاعری
 ملک عجم گرفته به تیغ سخنوری
 با کف موسوی چه زند سحر سامری
 در شهر آگینه فروش است و جوهری

ختم شد

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یو دیہ دیرانہ لیا جائے گا۔
